

Брой 12 (2007) Година LXIII, ISSN-0205-0943

декември 2023 г.

Цена 2 лв.

ТУРИСТИЧЕСКИЯТ ВЕСТНИК - Издание на БТС

НАГРАДИХА ПОБЕДИТЕЛИТЕ В КАМПАНИЯТА „ХИЖА НА ГОДИНАТА - 2023“

На официална церемония в кино „Люмиер“ в София на 6 декември т.г. бяха връчени наградите на победителите в националната кампания „Хижа на годината“, организирана от Сдружение „Български туристически съюз“ и Списание „360“. Номинираните хижи и заслони се състезаваха в осем категории. По време на събитието бяха връчени и три финансови гранта на обща стойност 30 000 лв. по програмите на SiteGround, Matrax и GP Group, за които кандидатстваха 67 проекта.

по ски свободен и екстремистил (БАССЕС), телевизионната поредица „Разказите на хижаря“ и списание 360mag. Те са селектирали общо 55 хижи в осем категории. В кампанията са участвали над 70 хижи и заслони. Всички те са били оценявани комплексно от организаторите на инициативата, финансиращите компании и партньорите на кампанията.

В церемонията по награждаването от БТС участваха председателят Венцислав Венев, изпълнителният секретар Лъчезар Лазаров, проф. Атанас Георгиев – член на УС на БТС, дейители на туристически дружества, хижари, служители от централата на съюза.

►► стр. 5

БТС Е ОТЛИЧЕН С ПРИЗ

„ИНТЕЛИГЕНТНА ТУРИСТИЧЕСКА ДЕСТИНАЦИЯ“

Шестата Международна конференция Smartourism.bg под патронажа на Министерството на туризма тази година се състоя на 20 и 21 ноември в Парк хотел „Витоша“ в София. На официална церемония бяха връчени годишните национални награди SMARTOURISM.BG за принос за развитието на Интелигентния туризъм в България. Наградите се връчват от 2017 г. в 12 категории.

Призът в категория „Интелигентна туристическа дестинация“ спечелиха Сдружение „Български туристически съюз“ и Yettel България за общия им проект по дигитализиране на Националното движение „Опознай България - 100 Национални туристически обекта“. Наградата бе връчена на председателя на БТС Венцислав Венев и на Мария Маринова – директор „Бранд маркетинг и комуникации“ в Yettel България. Венцислав Венев благодари за наградата и подчерта, че тя е истинско признание и стимул за развитието на интелигентния туризъм у нас.

Организатори на събитието бяха ProActive Solutions, в партньорство с Асоциацията на училищата по ресторантьорство и хотелиерство, Националния борд по туризъм, Българската хотелиерска и ресторантьорска асоциация, Катедра „География на Туризма“ и Стопански факултет на Софийски университет „Св. Климент Охридски“, Архитектурния факултет и Строителния факултет на Университета по архитектура строителство и геодезия, Граждански институт, ProActivePersonnel. Подготвя се и издаването на електронно научно-приложно списание Smartourism.info.

ПОРЕДНО ГОЛЯМО ПРИЗНАНИЕ ЗА БТС

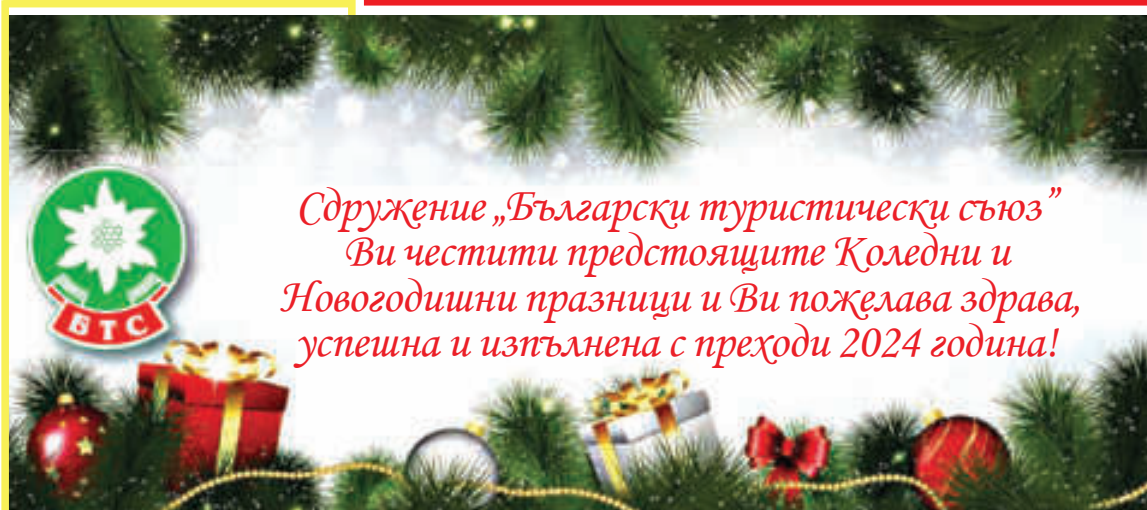
В хотел „София Балкан Палас“ в София на 14 декември т.г. бяха връчени наградите на победителите в конкурса „Годишни награди в туризма – 2023“ на Министерството на туризма. Онлайн вот определи носителите на призове в девет категории. Победителите получиха грамота и статуетка, изобразяваща символа на красотата на България и запазената марка на конкурса – българската роза.

Министърът на туризма Зарица Динкова връчи специална награда в категория „Иновации в туризма“ на председателя на БТС Венцислав Венев и на Джеймсън Кинг – главен изпълнителен директор на Yettel България за проекта „Дигитализация на Национално движение „Опознай България – 100 национални туристически обекта““. Венцислав Венев благодари на Министерството на туризма за признанието и наградата и на партньорите от Yettel България за доброто сътрудничество.

ЧЕСТИТО НА КЪСМЕТЛИЯТА!

Мадлена Сотирова от Сливен спечели голямата награда на БТС за 2023 г. – лек автомобил „Дачия“ сред регистрираните участници със златни значки със 100 печата в Национално движение „Опознай България – 100 национални туристически обекта“. Ето какво разказа тя за читателите на в. „Ехо“.

►► стр. 12

Сдружение „Български туристически съюз“
Ви честити предстоящите Коледни и
Новогодишни празници и Ви пожелава здрава,
успешна и изпълнена с преходи 2024 година!

ПЕТРИЧАНИ РЕМОНТИРАХА ЗАСЛОН „РОЗОВА ПОЛЯНА“

Туристи от петричкото дружество „Калабак“ наскоро извършиха ремонтни дейности на заслон „Розова поляна“ и вече е готов да посреща планинари.

Заслон „Розова поляна“ се намира в източната част на Беласица, в едноименната местност, по маршрута от хижа „Беласица“ за хижа „Конгур“.

Отстои на около 10 километра от Петрич. До заслона се стига по асфалтов път, поразбит след отбивката за хижа „Беласица“, който накрая преминава в черен път. До него може да стигнете и пеша по маркирани маршрути от града.

Представлява малка едноетажна сграда от две долепени помещения. Има маси, столове и печки на твърдо гориво. Не е електрифициран и водоснабден, но до него има няколко чешми.

От заслон „Розова поляна“ може да изкачите първенеца на Беласица, връх Радомир (2029 м). По червената маркировка се стига до хижа „Конгур“, а след това, отново по нея, се отива до връх Радомир.

„НИКУЛДЕНСКО БЯГАНЕ ‘2023’“

Традиционното състезание по ориентиране „Никулденско бягане ‘2023’“, включено в Календарния план на ТД „Орлово гнездо“ - Казанлък, СК „Орлово гнездо 1957“ и Българската федерация по ориентиране се проведе на 25 ноември 2023 г. в дъждовно и студено време в северната част на село Енина. Специално бе изработена топографска карта от Бл. Стефанов, Т. Нейчев, М. Станев и М. Димитрова. 140 участници от Габрово, Дряново, Пазарджик, Пловдив, Раднево, Севлиево, Сливен, София, Стара Загора, Твърдица, Търговище, Ямбол и Казанлък преминаха по два маршрута - къс и дълъг, с дължини от 1,1 до 6,7 км и с брой на контролните точки от 6 до 21, в зависимост от възрастовите групи от 10 до 75 години.

Ориентировачите получиха възпоменателни призове с форма на риба, по идея на Милко Станев и изработени от Ганчо и Денислав Узунови.

Организатори-доброволци бяха д-р Атанасова, Веселин Цветков, Димитър Димитров, Иван Петров,

Мария Атанасова, Марияна Димитрова, Надя Станева, Петър Стойков, Слав Славов и Тончо Нейчев.

Главният ръководител на проявата - Димитрина Дончева, кмет на село Енина, осигури място на финала до кметството и топъл подслон в Пенсионерския клуб на фиширалите участници. Почетният дарител бе Живка Франгова от Благоевград.

В елитните групи Мъже- 21 г. победители станаха Георги Георгиев (СКО „Сини камъни“ - Сливен) и Димитър Давидов (СКО „Маратонец“ - Пазарджик); в група Жени 21- Елена Димитрова („Бачо Киро 94“ - Дряново, Маргарита Стоянова („Туида“ - Сливен) и Стоянка Ангелова („Сърнена гора“ - Стара Загора). При ветераните първенци са Кирил Каменов („ТЕА“ - София), Минчо Минев („Бачо Киро 94“ - Дряново), Живка Франгова („Младост“ - Благоевград) и Стоянка Тодорова („Сърнена гора“ - Ст. Загора). От казанлъчани най-добре се представиха Браян Пайков, Виктор Боренджиков, Виктор Цонков, Вихрен Топалов,

Елисавета Фурман, Магдалена Иванова, Мирослав Петков и Невена Топалова.

Христо АНГЕЛОВ

ПО СРЕДНОГОРСКИ ПЪТЕКИ

В началото на декември т. г. туристи от ТД „Кремиковци“ - София проведоха туристически поход в Средна гора до хижа „Павел Делирадев“. Въпреки неблагоприятната метеорологична прогноза се събра група от 36 човека, в т. ч. шест деца на възраст от 10 до 14 години и приятели.

Всички тези ентузиастични пристигнахме с ранен влак от София на гара Копревщица. Предварително уговорения автобусен транспорт до град Копревщица не се оказа на лице. Благодарение на съдействието на началника на жп гарата пристигна по-голям автобус, с който стигнахме до града. От там групата пое по утъпкан и разкалян от товарни камиони и АТВ-та

стръмен път нагоре. За радост на децата имаше и останали тук-там малки преспи сняг.

Нанагорнището ни се стори дълго, след това по билото беше по-леко. А към края на прехода хижарят Митко със своя джип помогна на няколко поуморени туристи и за част от багажа. Стигнахме до хижата за 5-6 часа, където ни очакваха горещ и ароматен безплатен чай и приятна топлина.

Настанихме се в двете бунгала с парно отопление, а децата и майките заеха две стаи на втория етаж на хижата с отопление на печки. После всички се събрахме в салона и купонът започна. Част от хор „Планинска песен“ и Никола Кръстев (главен организатор и водач на проявата)

с неизменната му спътница - китарата, се погрижиха за доброто настроение. За това съдействаха и домакините, които бяха осигурили вкусна и обилна трапеза и ни почерпиха с люта домашна панагюрска ракия. Разбрахме, че стопанисват хижата от една година насам, след като повече от 10 години тя е била изоставена. Надяват се и с външна помощ да направят по-сериозен ремонт на поостарялата база.

На другата сутрин, посрещнати радушно и подкрепени с хубава закуска, уредихме сметките и се сбогувахме с добрите стопани на средногорската хижа. По пътя активната туристка Василка Карамичева ни разказа за човека, чието име носи хижата - Павел Делирадев. Един велик, но малко известен българин от Панагюрище - революционер от

четата на Яне Сандански, учен, турист, пещерняк. Времето бе необичайно топло за сезона и за около 4-5 часа слязохме в Копревщица. През цялото време на прехода ни съпътстваше местното кученце Виктор, което децата кръстиха Ишой. То бе възнаграждено богато с храна от милозливите туристи.

И така, без инциденти и с много

добро настроение завърши този поход. Участието на деца и млади хора доказва, че има приемственост в любовта към родната природа и нейното опазване.

Туристическото дело има бъдеще, дерзайте и се включвайте!

Петя СТЕФАНОВА

XI-А СРЕЩА „ВАРНЕНСКА ЕСЕН 2023“

Вълнуващо е да се организират и провеждат традиционни срещи на туристи, които през целия си живот са бродили по планинските пътеки на прекрасната ни Родина. Действително тези зрели хора продължават да копнеят за планините и невероятните природни красоти. Нашата идея е да запазим желанието им да откриват нови и по-малко известни факти и красоти в Черноморския район. Затова организирахме поредната, Единадесета среща на ветераните под надслов „Варненска есен 2023“.

Записаха се туристи от клубовете в Луковит, Горна Оряховица, Русе, Лясковец, Габрово, Трявна, Плевен (два клуба), Лом, Полски Тръмбеш, Бургас, Шумен, Търговище, Червен бряг, Берковица, Кнежа и Варна – общо 132 души. Нашето дружество „Черноморски простори“, като домакин винаги се е отнасяло отговорно към това да представи на гостите интересни, любопитни и привлекателни обекти. В организацията и провеждането бяха привлечени най-активните ветерани. Тази година посетихме **тубето на алиана Аязлъл баба до с. Оброчище (бивш манастир Св. Атанасий Велики) с беседа и видеофилми, Аладжа манастир с беседа, панорамна обиколка на град Варна и панорамната площадка от кв. Галата.** Музейните работници бяха компетентни и учтиви, въпреки незавидното им заплащане. Останахме признателни и доволни. Вечерите имаха тематична насоченост, а туристите проявиха на живо талантите си. За настроението се грижеше DJ Павел. Всеки отнесе със себе си топлина и свеж морски полъх.

Разделихме се като приятели и си обещахме отново да се срещнем догодина на организиранияте срещи на клубове от цялата страна.

Ветераните туристи заслужават уважение и признателност за всичко, което са създали и оставили за поколенията.

текст и снимки: Добринка МИЛЕВА - председател на КТВ при ТД „Черноморски простори“

„КЕСТЕНОВА ВЕЧЕР“ СЪБРА ТУРИСТИ ОТ СТРАНАТА

В края на октомври в Петрич за поредна година се проведе традиционната „Кестенова вечер“, организирана от ТД „Калабак“. На поканата се отзоваха туристи от цялата страна - София, Пловдив, Бургас, Велико Търново, Казанлък, Полски Тръмбеш, Лясковец, Тутракан, а най-многобройни бяха от Сандански и Благоевград.

Тези срещи винаги са съпътствани от екскурзии и походи. В рамките на проявата посетихме Гърция и Северна Македония, като разгледахме от юг цялата планина Беласица и Круша планина. Най-голямата атракция бе езерото Керкина, което се намира само на 20 километра от България, между двете планини! В миналото се е наричало Бутковско езеро. Известно е с богатата му флора и фауна. През летния период тук може да се видят пеликани, розово фламинго и други птици. В Република Северна Македония разгледахме забележителности край Дойранското езеро, град Струмица и Българският военен мемориал при с. Ново село. Това Военно гробище пази паметта на загиналите български войни по време на Първата световна война.

Лидия ГОРОВА

ПОКАНА ЗА ОБЩО СЪБРАНИЕ

от Управителния съвет на ТД - Сдружение на планинските водачи „Гид“ - Смолян

Съгласно чл. 26 от ЗЮЛЦ, чл. 32/2/ и чл. 18/2/ от устава на Сдружението, Управителния съвет Ви кани на 10 февруари 2024 г. (събота) от 14.00 часа в сградата на ПУ „П. Хилендарски, ФТФ, гр. Смолян, ул. „Дичо Петров“ 28, ет. 2, стая 308, за участие в свиканото Общо събрание на ТД - Сдружение на планинските водачи „Гид“ - Смолян.

ДНЕВЕН РЕД:

1. Освобождаване на Председателя на Сдружението.
2. Избор на нов Председател на Сдружението.
3. Попълване на Управителния съвет на Сдружението.
4. Отчет за дейността на Сдружението.
5. Избор на делегат за Общото Събрание на Българския туристически съюз.
6. Отпадане и освобождаване на членове на Дружеството и приемане на нови.
7. Разни.

При липса на кворум, на основание чл. 27 от ЗЮЛНЦ Общото събрание ще се проведе в същия ден от 13.00 часа на същото място и при същия дневен ред.

Управителен съвет на ТД - Сдружение на планинските водачи „Гид“ - Смолян

ДОАЙЕНИ НА ТД „КАРЛЪК“ - СМОЛЯН С НАЙ-ВИСОКОТО ОТЛИЧИЕ НА БТС

През ноември т. г. в хижа „Смолянски езера“ се състоя мило тържество с курбан, даден от двама юбиляри – инж. Ангел Ангелов и Георги Яръмов по случай тяхната 90-а годишнина. Те, като доайени на ТД „Карлък“ - Смолян са с много сериозен принос за развитието и утвърждаването на туристическото движение в Родопите. За принос и по повод кръглата годишнина те получа със специални плакети от ТД „Карлък“ Смолян, а от Българския туристически съюз бяха наградени с най-високото отличие - златен медал „Алеко Константинов“. На тържеството присъстваха много техни колеги и съратници, от които получиха искрени пожелания за здраве и дълголетие. Те са пример за нас – по-младите туристи. Да са живи и здрави и да ни съберат на 100-годишнина им юбилей!

змс Игнат ОРЛОВ – секретар на ТД „Карлък“ - Смолян

60 ГОДИНИ КТВ „РОДНИ БАЛКАНИ“

Веднага след създаването на Българската федерация на туристите ветерани към варненското дружество „Родни балкани“ се обособява клуб на ветераните. През февруари 1963 г. всички членове, навършили определената възраст, се захващат с ентузиазъм да изпълняват изискванията: излетна дейност с учениците, познавателни лекции за историята и географията на родния край, бране на билки и опазване на природата. Построяват се няколко чешми, облагородяват се диве овошки. Съзнанието на възрастните туристи е било на много високо ниво, а възпитателната работа – ползотворна. Когато бяхме млади туристи, по пътеките нямаше строителни отпадъци, изхвърлени мебели и гуми и не ходехме по два-три пъти в годината да почистваме околността.

През последните 10 години все по-често започнахме да се съобразяваме с напредналата възраст на всички. Един по един си отидоха от света постоянните ни водачи, други се отделиха от работата в клуба по здравословни причини. Постъпваха нови членове, но само по възраст „ветерани“. Ръководството наблегна на организирана екскурзионна дейност с автобуси, винаги съчетавана с определен пешеходен преход. Можем да се похвалим, че сме обиколили близки и далечни градове и обекти, за които членове на други клубове не са и чували. Винаги се стараем достъпът до екскурзията да е голям, както по стойност, така и по възможности.

В Стара планина, Рила, Родопите, Странджа, Сакар, Осогово – навсякъде оставихме нашите стъпки и се радвахме на възхищението, с което ни посрещаха. Видяхме крепости, водопади, долмени, манастири, гущени в чудни места, пещери и тракийски светилища. Видяхме и морската шир край Бяла, Шабла, Поморие, о. „Св. Анастасия“, нос Емине, Царево, Синеморец – чак до Резово.

Намаленият състав доведе до намаляване на празничните събития, но това не ни попречи да бъдем и туристи, и веселяци. От сърце вярваме, че винаги ще има любители на родната природа, които да се присъединяват към нашия ентузиазъм и оптимизъм. На всички туристи желаем от сърце здраве и сили, за да се наричат с чест „туристи ветерани“!

ЗАЛДАПА И ЧУДНИЯТ ГРАД ПАЛМАТИС

Към суходолието в Добруджанското плато ние, туристите-ветерани от ТД „Родни балкани“ – Варна отдавна проявяваме интерес. Още през 2007 г. започнахме да обхождаме обекти по просъхналите корита на реките Табан, Канагол и техните притоци. Те водят началото си от Предбалкана и Франгенското плато. До 18-и век реките били пълноводни, дори плавателни. Но сега те само пазят интересни представители на флората и фауната на евразийската лесостеп.

В миналото тези живописни каньони са били населени, там се намират тракийски светилища и скални обиталища от времето на най-ранното християнство. Проучванията показват, че от тук за Европа са тръгнали монаси – създатели на първите скални манастири.

Този път решихме да посетим разкопките на две интересни базилики. Близко до село Абрит са руините на **римския град Залдапа**, проучван от проф. Георги Атанасов, а при село Оногур базиликата е проучвана от проф. Казимир Попконстантинов.

Залдапа – според някои „жълта вода“ – е тракийско название и е чудно, че е останало и по време на римската империя. „Апа“ и днес означава „вода“ в румънския език. Градът се намирал на главния път между Марцианопол и Доросторум и е бил родно място на Виталиан, най-големият бунтовник в късната античност и вероятно за кратко време провъзгласил се за император. Това показват солидните строежи, украсената със скъп мрамор трикорабна базилика. Животът в процъфтяващия град е продължил

вероятно до началото на седми век, когато е разграбен и разрушен от нахлулите на Балканския полуостров варварски племена. Тази година на разкопките са работили специалисти от Франция и Канада и заедно с наши археолози са открили следи от по-късно обитаване – хранилища за земеделска продукция и някои доказателства за храната на местното население.

По пътя бяха поставени характерните табелки за исторически обект, а на мястото беше разположена табела с данни за всяка част от разкопките. Направихме много снимки, всичко беше достъпно, въпреки че имаше елементи, покрити с платна за зазимяване.

Наблизо се намира село Александрия, където има останки от старо теке. Преди няколко години до него построи параклис „Свети пророк Илия“. Мястото е много живописно, наблизо има извор. По празници християни и мюсюлмани от околните села се събират заедно. Но ние не можахме да стигнем до там, защото изровените коловози не позволиха на микробуса да ги преодолее.

Продължихме към село Оногур, където се намират вторите разкопки – на **„чудния град Палматис“**, според стари литературни източници. Тук, по поречието на Суха река, между селата Балик и Оногур, отдавна са известни манастирски комплекс и гробници, монашески килии, голяма и малка черква от 4 - 6 век – период на ранното християнство по нашите земи. И не е за учудване, че когато през 2016 г. започват археологически разкопки, учените попадат на абсидата на величествена черква с размери, непознати досега в района. Тя се намира в селище между древните пристанища Доросторум и Одесос, но е съизмерима само с епископските базилики в големите градове на Източната римска империя - Константинопол и с Мира в Мала Азия.

Заварихме отдавна необгрижван обект, силно обрасъл, с разкъсани покривала и полиетиленови платна. Но това даде възможност да разпознаем конструкцията на трикорабната базилика. Основите на разделящите колони бяха по местата си, а наоколо имаше разпилени части от колони и елементи от капители в коринтски стил. По различните части личаха следи от изцяло каменоделство – кръстове, палмети и различни геометрични и флорални елементи. Няма обяснителни табели, работата вероятно е прекъсната по независещи от археолозите причини. Под нещо като навес, над отделно помещение се очертава квадратен малък басейн, вероятно баптистерий (кръщелня).

По времето на император Юстиниан (527 - 565 г.) строителната дейност е описана в голямото съчинение „За строежите“ на съвременния историк Прокопий Кесарийски. За жалост, през шести и седми век градът попада няколко пъти под ударите на нахлулите варвари. Разграбен и разрушаван, той е бил напълно изоставен.

Тук снимките ни определено отразиха красивите елементи по мраморните отломки. Все пак добихме представа за помръкналата красота на миналото.

На връщане посетихме архитектурно-етнографския комплекс на открито „Стария Добрич“, разгледахме занаятчийските работилнички и отделихме време за кафе – на сянка.

Боянка КОЙЧЕВА – КТВ при ТД „Родни балкани“, Варна

ТД „АТАНАС СПИРИДОНОВ“ - СТАМБОЛИЙСКИ НАВЪРШИ 65 ГОДИНИ

Рождената дата на дружеството е 14 април 1958 година. Оттогава до сега имаше периоди на възход и падение. В началните години имаше традиция ученици от всеки клас да се включват в дружеството. В това число попаднах и аз. През октомври 1958 г. всички четвъртокласници от училище „Георги Димитров“ станахме членове на ТД „Атанас Спиридонов“. Първата хижа, която посетихме, беше „Момина съза“ („Горна вода“) над Асеновград, на туристическа пътека към Бачковския манастир. Походът беше двудневен, веселихме се от сърце и научихме доста неща за името на хижата.

Туристическият колектив достигна над 300 членове. Секретар на дружеството бе Иван Дуков. След няколко административни реформи като секретар на V-ти район дойде Росица Николова. Тя работи като за шампиони в нашата система. Бързо развитие претърпя ски туризмът, особено туристическото ски-рали като спортно-туристическа дисциплина. В тази насока нашето дружество имаше потенциал и вървеше в правилна посока. Почти винаги бяхме в първите редици в републикански мащаб. Развихме много състезателни и организационни дейности. В този смисъл няма

да забравя и Георги Кузиев - координатор за Южна България.

В ТД „Атанас Спиридонов“ имаше клубове по пешеходен туризъм, ски туризъм, коло туризъм, воден туризъм, туристическо и спортно ориентирание и спелеология. През тази юбилейна година създадохме още три клуба - лент бал, мини голф и малка певческа група за туристически песни. Клубът по пешеходен туризъм си остава най-масовият, за останалите се изискват други, допълнителни умения. На Белмонташ заведохме 76 туриста, до хижа „Рай“ - 39, на връх Мусала със съученици - 26.

Идеята за развитие на социалния туризъм в дружеството е обща, няма разделение на туристите - ветерани, младежи, всички сме едно цяло. Младите са по-пъргави, но имат да навакват с познанията. Новото е, че вече сме значими в тази държава.

Като организация имаме статут, важен за развитието ни, но той трябва да се отстоява и то със смели крачки напред. И да не забравяме, че сме за развитие на национално равнище на туристическото ни движение, в полза на нашето общество. Има още много неказани неща в сърцето и душата ми за тези 65 години в дружеството, защото съм

част от него и като турист, и като състезател и организатор.

С почит и уважение към читателите на в. „Ехо“.

Станете членове на туристическото движение в Република България!

Иван МАНГУШЕВ – председател на ТД „Атанас Спиридонов“ - Стамболийски

ПЛАНИНАРСКИ КЛУБ „ПОБЕДА“ – БЕЛГРАД НА 75 ГОДИНИ

Тържествена академия по случай 75-годишния юбилей на най-многобройния сръбски планинарски клуб „Победа“ Белград събра на 25 ноември т.г. представители на десетки планинарски дружества и клубове от Балканските страни. Впечатляваща културна програма и презентация за успехите и постиженията на близо трихилядна членски състав на клуба през годините изпълни залата на Двореца на културата с много емоции, спомени и коментари за преклонение и спомени от съвместни дейности. Във вечерните часове и на другия ден в планинарски дом „Чика Душко Иванович“ в Раяц се проведе редица срещи и консултации във връзка с дружествените и общия международен план за 2024 година, комбинации от маршрути, времеви възможности и логистична помощ при осъществяване на прояви на територията на Балканите. България отново остава най-посещаваната страна, като все по-често освен изкачване на върхове и обиколки на езера в Рила и Пирин, се срещат желания за маршрути в Стара планина и Родопите. Над 10 са и планираните 4-5 дневни маршрути по нашите планини. Представители на България и БТС бяха ТД ПЕС „Мусала“ - Самоков и ТД „Туризм, спорт и екология - Етрополе“.

Марияна ИЛИЕВА

ТУРИСТИ ЧЕСТВАХА 70-ГОДИШНИ ЮБИЛЕИ

Лили Генова и д-р Богомил Павлов от Враца, както и Борислав Йотов от Ловеч отпразнуваха 70-годишния си юбилей с приятели туристи. Тримата получиха много поздравления и подаръци по време на честването. Уютната база на Туристическия учебен център „Момина крепост“ край Велико Търново събра близо 100 туристи от дружествата от Плевен, Варна, Силистра, Враца, Троян, Кюстендил, Разград, Търговище, Асеновград и други. Вечерта премина неусетно, изпълнена с много настроение, танци и хора. „Имаме чудесна традиция от години! Всеки месец туристи от страната се събираме в определен град – домакин на срещата. И така вече 16 години! За пръв път подобна среща се проведе в Ловеч“, сподели развълнувано юбилярката Лилияна Генова. Приятелите от близо и далеч с нетърпение очакват тези туристически събирания. Вечерите са изпълнени с много разговори, веселие и прегръдки.

Даниела СТОИМЕНОВА, ТД „Осогово“ - Кюстендил

ОТКРИЙТЕ БОГАТСТВОТА НА САМОКОВ

Исторически музей – Самоков

В началото на тридесетте години известните самоковски художници Наум Хаджимладенов и Васил Захариев дават идеята за музейна сбирка, която да се помещава в народното читалище. Осъществяването ѝ става през лятото на 1931 година с дейното участие на още двама известни майстори на четката – Христо Йончев-Крискарец и Павел Францалийски.

Първ уредник на музейната сбирка е Наум Хаджимладенов. Васил Захариев разработва Правилник на музея, който е утвърден от Министерството на просветата и по този начин сбирката е призната официално. Христо Вакарелски описва експонатите в инвентарна книга, а Слави Генев изготвя тематико-експозиционен план. През 1957 година Георги Белстойнев завършва художественото

оформление на Историческия музей, запазено и до днес на първия етаж.

В 1937 година Христо Йончев-Крискарец прави изключителна изложба на народното творчество в самоковския край, което поставя началото на етнографската сбирка. През 1958 година е завършена експозиция „Възраждане“, в 1966 г. – „Революционно движение“.

Днес Историческият музей притежава около 30 000 експоната, разпределени в няколко основни сбирки: Етнографска, Археологическа, Художествена, Фотографска и Документална.

Етнографската сбирка датира най-рано и е дело на основателите на музея, като непрекъснато се обновява през годините. Чрез текстил, носии, накити и занаяти е показан битът и поминъкът на старите самоковци.

В **Археологическата сбирка** намират място главно тракийски и късноантични находки. Най-богатата находка

на късноантична култова керамика се намира именно тук. Предметите са от множество ямни светилища, намерени на брега на язовир „Искър“ при един от отливите и датират от I в. пр. Хр. Останалите експонати са от землището на с. Поповяне и са датирани към 3-4 век сл. Хр.

Художествената сбирка съдържа икони, шампи, ръкописи, документи и множество картини. Представени са почти всички майстори на Самоковската

художествена школа.

З 500 произведения на изкуството съхранява днес Историческият музей в Самоков, както и своя художествена галерия.

Днешната сграда на музея е проектирана в края на тридесетте години, а първата копка е направена през 1940-та от Богдан Филев. Сградата е завършена след войната.

<https://samokov.bg>

Девически манастир „Покров Богородичен“ – извор на гордост за самоковци

Самоковският Девически манастир „Покров Богородичен“ се намира в самия град Самоков, на улица „Цар Борис“ № 3. Отворен е за посещения всеки ден и е включен под № 79 в списъка на НД „Опознай България – 100 НТО“. Намира се на 55 км от град София и на около 8 км от курорта Боровец.

Неговото съществуване се дължи на българката баба Фота. Тя приема монашество в Русия. След завръщането си в Самоков

подарява всичките си земи на Рилския манастир и около 1772 г. основава девически метох. Той претърпява голямо развитие и към него се прибавят още сгради, дарени от местните хора. До смъртта си през 1844 г. Баба Фота е главна игуменка на манастира.

В периода 1837-1839 г. издигат голяма каменна църква и ограждат метоха с висок зид. Построяват и манастирска трапезария – магерница,

жилищни сгради и стопански крила. Църквата е трикорабна, архитектурата ѝ напомня повече на Тревненската и Дряновската школа, отколкото на Самоковската. Позлатените резби на иконостаса, балдахина над светия престол и другите църковни мебели са направени от самоковски майстор. В храма могат да бъдат видени икони на Св. Богородица с Младенеца, Иисус Христос, Св. св. Кирил и Методий, а в притвора има

стенопис на Покровителката Богородица.

Официален празник на манастира е 1 октомври – Покров на Пресвета Богородица. Смята се, че Света Богородица е негова покровителка. Според легенда, тя спасила града, като разстала своя плащ – покров над него и така го запазила от разорение.

Девическият манастир е бил голям религиозен и културен център. През 19 в. там живеели

повече от 100 монахини и послушнички. От създаването си обителта се издържала от предене и тъкане. Участвали на много изложения, където прочутата бяла аба спечелила множество грамоти. В момента те са изложени в трапезарията на обекта.

Манастирът се е славил и със своята благотворителна дейност, която продължава да се развива и днес. Известен е със своето гостоприемство и с кухнята за бедни. Някога монахините поддържали и училище за момичета.

Девическият манастир Покров Богородичен е действащ. Въпреки тежките времена, през който е бил създаден, той е успял да съхрани непокътнат възрожденския си дух и облик и до днес да бъде извор на гордост за жителите на Самоков.

САМОКОВСКА ХУДОЖЕСТВЕНА ШКОЛА

В средата на XVIII век в Самоков възниква една от водещите художествени школи на Възраждането. Самоковските майстори зографи, гравьори, иконописци и резбари оставят висше творчество върху стените на десетки църкви и манастири. Слатат началото на светска живопис с ненадминати до днес образци.

За основател на Самоковската художествена школа се счита Христо Димитров – родоначалник на най-големия и значим зографски род – Доспейския. Започва да овладява занаята

почти дете в Света гора. По-късно допълва познанията си във Виена. Използва гръцки и немски източници, чрез които усвоява техниката на иконопиството. Работи в Македония и западните български краища. Негови икони има в Митрополитската църква в Самоков. Синовете му – Димитър Христов Зограф и Захари Христов Зограф го надминават в майсторството. Към рода се присъединява и Коста Вальов (зет във фамилията) – тези художници създават едни от най-значимите стенописи в Рилския манастир.

„... И толко стана изображението красно и благолепно, та като влизаи некой първи път в църквата, като си вдигне веднъж главата нагоре, той забравя веке да я снеме...“ Това е свидетелството на самия Неофит Рилски.

Димитър Христов Зограф (1795-1860), майстор на икони и фрески, предава своето майсторство на синовете си Зафир (Станислав), Николаки, Захари и Иванчо. Най-известен от всички е Станислав Доспевски (1823-1878). Той е първият български художник, получил академично образование. Негово дело са редица портрети на българина през Възраждането. Син на своето време, той умира мъченически в тъмниците на Цариград.

По-малкият син на Христо

Димитров – Захари Зограф (1810-1853) е емблематична фигура на Самоковската школа и на българското Възраждане. За краткия си четиридесетгодишен живот рисува икони из цяла България. Но голямото му дело са стенописите в най-големите български манастири – Бачковски, Рилски, Троянски, Преображенски. Рисува автопортрета си редом до светците и не забравя да се подпише. Създава българската светска живопис. От неговите четирина синове само един, Христо, продължава занаята като помощник на Никола Образописов.

Образописовият е другият род, разнесъл славата на Самоковската школа по света. Произхождат от село Продановци. Родоначалникът – Иван Образописов (1795-1854) е автор на първия български възрожденски портрет от 1829 година, който се намира в Националната художествена галерия. Никола Образописов (1829-1915) въвежда пейзажни елементи в живописата си. Стенописите в Бельова църква, Метеха в Самоков и Рилския манастир са отражение на чертите на българина от оная епоха.

Коста Вальов и синовете му Сотир, Иван, Никола, Димитър

и Петър работят всеотдайно и оставят многобройни стенописи и икони, главно в църквите и манастирите в западните български краища и южна Сърбия. Коста Вальов участва в изписването на главната олтарна църква в Рилския манастир.

Христо Мишев и Анастас

Карастоянов, братята Захари и Васил Поградоикови, Коста Геров и Михаил Белстойнев са само част от изтъкнатите майстори на Самоковската художествена школа. Христо Йовевич (1827-1872) превежда и илюстрира басните на Езоп. Неговата къща сияела цялата с прекрасни изгледи от Смирна и Цариград.

Възрожденската самоковска къща отваря широко врати за декоративната живопис. Местните традиции, отворени и за европейско влияние, създават стил, в който се

оглеждат естетическите идеи на българското Възраждане. Идеи, които превъплъщават и самоковските резбари. Непрекъснато обновяват барока, към който приобщават творчеството си. Безспорно най-добрият майстор е Атанас Телаур, който изработва прочутия иконостас в Митрополитската църква. Негови ученици са Стойчо Фандъков (1810-1894) и синът му Димитър (1852-1914), Петър и Георги Дашинови. Около двадесет иконостаса – шедьоври на резбарското изкуство, остават в наследство самоковските резбари.

Карастояновият род създава гравьорската школа. В тайно открита през 1828 г. печатница Никола Карастоянов, с помощта на синовете му Анастас, Сотир и Владимир печатат шампи. Никола Образописов и Георги Клинов са другите големи имена в тоя занаят. През втората половина на XIX век в Самоков се създава истинска местна индустрия за производство на шампи.

Златарството и часовникарството допълват диапазона на майсторлъка на самоковци и така историята да ги признае като грандиозно културно явление в българското Възраждане.

НАГРАДИХА ПОБЕДИТЕЛИТЕ В КАМПАНИЯТА „ХИЖА НА ГОДИНАТА - 2023“

от стр. 1

Най-добрите хижи и заслони в националната кампания „Хижа на годината 2023“ бяха определени с гласовете на 25 242 планинари в специална интернет страница. Ето и отличените обекти в различните категории:

Категория „Хижа без автомобилен / лифт достъп“ - **хижа „Мазалат“**

Категория „Хижа с автомобилен / лифт достъп“ - **хижа „Партизанска песен“**

Категория „Рестарт на хижа“ - **хижа „Белмекен“**

Категория „Заслон, стопанисван на място“ - **заслон „Спано поле“**

Категория „Нестопанисван заслон на място“ - **заслон „Велийца“**

Категория „Най-чиста хижа“ - **хижа „Беласица“**

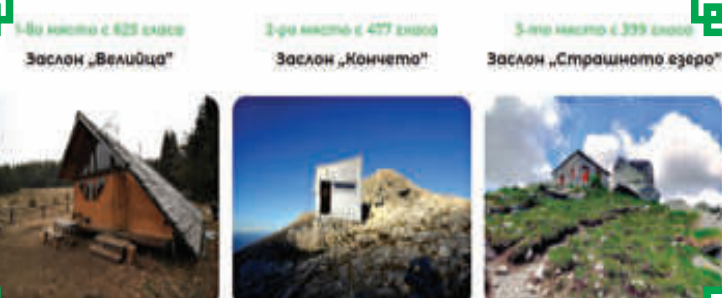
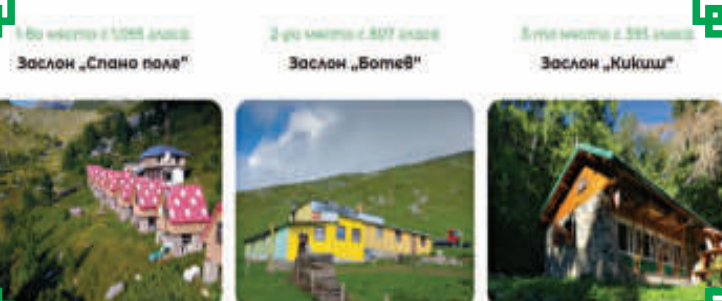
Категория „Хижа с най-добра кухня“ - **хижа „Момчил юнак“**

Категория „Хижа с най-добри Еко практики“ - **хижа „Амбарица“**

Победител във финансиращата програма на **SiteGround с финансов грант от 20 000 лв. е хижа „Грънчар“**, събрала 313 точки от общо 400. Отново „Грънчар“ събра **най-много точки и за гранта 5000 лв. под формата на матраци на Matrax** за обновяване на легловата база – 159 от 200 точки. По програмата на **GP Group със 128**

от 200 точки грантът за строителни материали спечели заслон „Черни връх“. Компанията, лидер в решенията за професионално почитване Kärcher, връчи още една допълнителна награда **професионален уред за почитване „За блестящи резултати“ на хижа „Камен дел“**.

За да подкрепят усилията и мотивацията на стопаните на хижи, организаторите от „Хижа на годината“ ще популяризират и направят допълнителна набирателна кампания за проектите, класирани на челни позиции в гласуването. Така се отваря втори шанс за всички подадени проекти да намерят финансиране от бизнеси и общността на планинарите.

ДА НАМЕРИШ СВОЯ ДОМ В ПЛАНИНАТА

В рамките на кампанията „Хижа на годината - 2023“ се проведе конкурс за авторски материали на тема „Защо харесвам тази хижа“. В него бяха излъчени трима победители – **Станислава Белчева, Виолина Харалампиева и Радостин Веселинов**. В настоящия брой на „Ехо“ публикуваме разказа на **Станислава Белчева**.

ХИЖА „КАМЕН ДЕЛ“

Всяка хижа, която сме посетили, е останала в сърцата ни. Във всяка хижа, която сме посетили, сме оставили по частица от сърцата си. Тази, с която се чувствам най-емоционално свързана е „Камен дел“ на Витоша. Ще рече човек „ей я къде е, какво ѝ е толкова специалното?“ и веднага ще му отговоря, че не е нужно да се пропътуват хиляди километри, да се преодолее още десетки, да се преодолее стотици метри денивелация, за да намери

човек своето местенце. Своя дом в гората, в планината.

Малките неща правят големите разлики. Или по-точно отлики. Отлики от останалите. Дъхав горски чай и хляб от сърце, за без пари. Не му трябва много на човек да се сгрее отвътре.

Но да се върнем на емоционалната част, която е тъй важна за мен. Емоционално свързана съм с хижата, защото половината час преход от поляната на Момина скала до нея бе първата ми физическа активност след сериозна операция.

Емоционално свързана съм с хижата, защото година по-късно това бе любимият ми и винаги безотказен маршрут за прохладна разходка в планината, докато носех в себе си малката ни третинка. Емоционално свързана съм с хижата, защото още една година по-късно това бе първата приказно снежна зимна разходка на домашния ни дребосък, удобно наместен в ергономичната му раничка. Емоционално свързана съм с хижата, защото още една година по-късно въпросният половинчасов преход бе първата

самостоятелно извървяна разходка за най-малкия планинар у дома. И така, година след година, емоциите се трупат, а хижата си е все там и ни чака с топлото си гостоприемство. Когато и да решим да я навестим.

* Допълнителен бонус – няма директен път с кола, което води до естествена селекция при посетителите.

НАЦИОНАЛЕН КАЛЕНДАРЕН ПЛАН ЗА 2024

№	ДАТА НА ПРОВЕЖДАНЕ	ВИД НА ПРОЯВТА	МЯСТО	ОРГАНИЗАТОР
I. НАЦИОНАЛНИ ИНИЦИАТИВИ				
1	януари – декември	Национално движение „Опознай България – 100 национални туристически обекта“	цялата страна	Национален координационен съвет на движението
2	януари – декември	Национално движение „Похорител на 10-те планински първенци“	цялата страна	БТС
3	25 август	Награждаване на носителите на значка „Похорител на 10-те планински първенци“	Черни връх, Витоша	БТС
4	ноември	Награждаване на носителите на златна, сребърна и бронзова значка на Националното движение „Опознай България – 100 НТО“	София	БТС, МОН, ММС, МК, МТ, ТД
5	януари – декември	Национално движение „Опознай родния край“	цялата страна	БТС, ММС, областните управи и кметове по места, ТД
II. НАЦИОНАЛНИ ПРОЯВИ				
6	13 - 20 януари	Национални тържества, посветени на 161 години от рождението на Алеко Константинов	цялата страна	БТС, ТД
7	19 февруари	Национален туристически поход „По стъпките на Апостола“	Област Ловеч	ТД „Стратеш“ - гр. Ловеч, Община Ловеч
8	29 - 31 март	X-та спортно-туристическа среща на планинските водачи в България	УЦ „Мальовица“	БТС, ТД
9	март	Прояви, посветени на Трети март	цялата страна	БТС, ТД
10	март	XX-ти Национален преглед за оцеляване в планината при зимни условия „Оцеляване 2024“	хижа „Тешел“	БТС, ТД „Черноморски простори“ - гр. Варна
11	13 - 14 април	Национален пешеходен поход „Оттука започва България“	Шуменско плато	БТС, ТД „Мадарски конник“ - гр. Шумен
12	15 - 16 април	Национален поход на хижари и обявяване на номинации за Хижа на годината	УЦ „Мальовица“	БТС
13	11 - 12 май	Национален туристически поход „По пътя на четата на поп Харитон и Бачо Киро“, посветен на Априлското въстание	от Бяла Черква до Дряновския манастир	ТД „Бачо Киро“ – гр. Дряново, Община Дряново
14	27 май – 2 юни	Национален туристически поход „По пътя на Ботевата чета - Козлодуй – Околчица“	Козлодуй - Околчица	МОН, БТС, област Враца
15	21 - 23 юни	Национален преглед на туристическите умения и сръчности за учаци за приз „Кристален еделвайс“	язовир „Холпринка“	БТС, МОН, ТД „Орлово гнездо“ – гр. Казанлък
16	1 юли - 3 август	Традиционен пешеходен поклоннически поход „Светият път - по пътя на пренасяне мощите на Свети Йоан Рилски от Търново до Рилския манастир“	Велико Търново - Рилския манастир	ТД „Академик - ВТУ“ - гр. Велико Търново, БТС
17	юни	Национален събор „Песните на България“	София	БТС, ТД „Сдружение на туристическите хорове в България“
18	юли или септември	XXVI-и Национален туристически поход „Черноморски бряг 2024“	по Черноморския бряг	БТС, ТД „Черноморски простори“ - гр. Варна
19	7 юли	Туристически празник „Дни на Пирин“ в местност „Върбите“-изкачване на връх Шаралия (2172 м в.н.)	местността Върбите, гр. Кресна	БТС, ТД „Синаница 2000“ - гр. Кресна
20	10 - 14 юли	Спортно-туристически фестивал на Българския туристически съюз	Меча поляна, к.к. Макльовица, Рила	БТС, ТД
21	12 - 14 юли	Национален туристически поход „По пътя на четата на Хаджи Димитър и Стефан Караджа“ (от м. Янково гърло на р. Дунав до вр. Бузлуджа)	по наредба	ТД „Узана“ - гр. Габрово, БТС
22	14 – 19 юли	Национален туристически поход „По стъпките на Апостола“ – 187 години от рождението на Васил Левски (Плевен - Карлово)	Плевен – Карлово	Общински комитет „Васил Левски“, ТД „Кайлъшка долина“ – гр. Плевен, Община Плевен, БТС, ТД „В. Левски“ – гр. Карлово
23	26 - 28 юли	Поход „По стъпките на четата на Стоил Войвода“	Сливен - Жеравна - село Нейково	БТС, ТД „Стоте войводи“ - гр. Сливен
24	2 - 4 август	Национален туристически поход „Последният път на Хаджи Димитър“	Стара планина, Средна гора	ТД „Средногорец“ - гр. Брезово, Община Брезово
25	25 август	Национален туристически събор по повод 129 години организиран туризъм в България	Черни връх, Витоша	БТС, ТД
26	20 октомври	Четирилъчов поход „Освободителите на Неврокоп“	по наредба	ТД „Момини двори“ - гр. Гоце Делчев
27	октомври	Международен ден на интензивното ходене	цялата страна	БТС, ТД
28	декември	Връчване на годишните награди на БТС и Коледно-новогодишен концерт	София	БТС, СТХБ, вестник „Ехо“
III. ПРОЯВИ ЗА УЧАЩИ				
29	януари – март	Зимни спортно-туристически празници	цялата страна	БТС, МОН, ТД
30	януари	Зимен спортно-туристически празник с ученици от община Чепеларе на пистите на спортен център „Мечи чал“ и площад „Олимпийски“ - гр. Чепеларе	спортен център „Мечи чал“ и площад „Олимпийски“ - гр. Чепеларе	Община Чепеларе, ТД „Студенец“ - гр. Чепеларе
31	май - юни	Туристически походи, посветени на 1 юни – Ден на детето	по места	БТС, ТД
32	май - юни	Туристически походи, посветени на 2 юни – Ден на Христо Ботев и падналите за свободата на България	по места	БТС, ТД
33	юни	Ученически поход по морския бряг	Българско черноморие	БТС, ТД „Черноморски простори“ - гр. Варна
34	юни	VIII-ми общински туристически празник за учаци в село Добриня	село Добриня	ТПД „Орлови скали“ - гр. Провадия
35	юни	Празник на билките за ученици с изкачване до връх „Мечи чал“ и откриване на летния туристически сезон	Община Чепеларе	ТД „Студенец“ - гр. Чепеларе
36	28 април, 18 май, 1 юни	Ден на предизвикателството и пролетна кампания „Движи се и победи“	Велико Търново	БТС, ТД „Трапезица 1902“ – гр. Велико Търново, Общински съвет и Община Велико Търново, Младежки дом – гр. Велико Търново, РЗИ - Велико Търново
37	5 - 7 юли	Национален спортно-туристически събор „Етрополе 2024“	По наредба	ТД ТСЕ „Етрополе“ - гр. Етрополе
38	17 юни - 23 август	Зелени градски лагери „Млад турист 2024“ /5 смени/	По програма	ТД „Родни балкани“ - гр. Варна
39	август	Детска програма „За мен това е върхът“ за 6-14 годишни деца с изкачване на връх Мусала	По наредба	ТД ПЕС „Мусала“ - гр. Самоков
40	септември	53-ти поход „Пирин 2024“	Пирин	ТД „Приста“ - гр. Русе
41	септември	V-ти национален ученически преглед на туристическите умения „Кнежа 2024“	Кнежа	ТД „Сребрен“ - гр. Кнежа
42	27 октомври	Международен ден на Черно море, почистване на плажа и туристическите пътеки около хижа „Черноморец“	хижа „Черноморец“	ТД „Родни балкани“ - гр. Варна
43	декември	Национален ученически спортно-туристически събор „Снежан рай“	по наредба	ТД ПЕС „Мусала“ - гр. Самоков
44	януари – декември	Походи с учители и ученици	цялата страна	МОН, БТС
IV. ПЕШЕХОДЕН ТУРИЗЪМ				
45	26-28 януари	Международен туристически празник „Св. Атанас“ и празник на ТД „ТЕС - Етрополе“	Етрополе, Стара планина	ТД ТСЕ „Етрополе“ - гр. Етрополе
46	6 януари	Традиционно честване на 63 години от откриването на пещера „Снежанка“	Пещера „Снежанка“	ТД „Купена - Пещера“
47	28 януари	Туристически преглед с излет до връх „Св. Атанас“	Етрополе, Стара планина	ТД „Старопланински турист“ - гр. Етрополе
48	февруари – март	Регионални спортно-туристически прегледи	По наредба	БТС, ТД
49	3 март	Походи, свързани с 3-ти март	цялата страна	БТС, ТД
50	февруари - март	53-ти национален поход в Стара планина	Стара планина	ТД „Приста“ - гр. Русе
51	3 март	Поход-изкачване на връх Св. Илия	Родопи	ТД „Родопей“ - село Ягодина
52	2 - 4 март	Ски и пешеходен поход в Стара планина, посветен на Националния празник на България – 3-ти март	Стара планина	БТС, ТД „Трапезица - 1902“ - гр. Велико Търново
53	3 март	Национален поход до връх Шипка - път Южна България по повод Националния празник	връх Шипка	ТД „Орлово гнездо“ - гр. Казанлък
54	3 март	Общоградски поход до връх „Мечи чал“ по случай Националния празник - 3 март, с поднасяне на венци на паметник „Малката Шипка“	Родопи	ТД „Студенец“ - гр. Чепеларе
55	3 март	Пешеходен поход от местност Узана и Соколовски манастир до връх Шипка	връх Шипка	ТД „Узана“ - гр. Габрова
56	3 - 6 март	Поход по случай Националния празник - 3 март „Соколовски манастир - вр. Шипка - Узана“	Стара планина	ТД „Росица - Мазалат“ - гр. Севлиево
57	5 - 6 март	Туристически поход: с. Попови ливади - х. „Славянка“ - с. „Тешово“, посветен на 3-ти март	с. Попови ливади - х. „Славянка“ - с. Тешово	ТД „Момини двори“ - гр. Гоце Делчев
58	9 април	IV-ти поход „50 километра за един ден около Варна“	Варна	ТД „Родни балкани“ - гр. Варна
59	27 - 28 април	Трета национална туристическа среща в Града на липите - Стара Загора	околностите на Стара Загора	ТД „Сърнена гора“ - гр. Стара Загора

ЗА СПОРТНО-ТУРИСТИЧЕСКА ДЕЙНОСТ

№	ДАТА НА ПРОВЕЖДАНЕ	ВИД НА ПРОЯВАТА	МЯСТО	ОРГАНИЗАТОР
60	май	Общоградски поход до връх Конгур в планината Беласица	Петрич - Беласица	ТД „Калабак“ - гр. Петрич
61	май	Туристически поход „По стълбите на Георги Бенковски“ - с. Мирково - м. Костина - с. Рибарица	Стара планина	ТД „Старопланински турист“ - гр. Етрополе
62	май	Градски маратон „Розова долина“	Казанлък	ТД „Орлово гнездо“ - гр. Казанлък
63	май	Адрелез - пешеходен поход (1,5 км) - Празникът на водата - пресъздаване на обичая „Адрелез“ на извор „Лъжата“	село Могилица	ТД „Крепостта“ - село Могилица
64	25 май	Туристически поход „По стълбите на Бенковски“	Рибарица	ТД „Свищи плаз 2013“ - гр. Златица
65	21 - 23 юни	Национална туристическа среща с честване на Еньов ден и екскурзия до Република Гърция	гр. Гоце Делчев	ТД „Момини двори“ - гр. Гоце Делчев
66	22 - 29 юни	Изкачване на 10-те планински първенци на България	По наредба	ТД „Родни балкани“ - гр. Варна
67	29 - 30 юни	Нощен поход до нос Емине	Източна Стара планина	ТД „Чудни скали“ - гр. Айтос и ТД
68	юни	Поход до извора на река Арда и Ардин връх	село Горна Арда	ТД „Крепостта“ - село Могилица
69	юни	Общински поход „100 километра за 24 часа“	Варненска област	ТД „Владислав Варненчик“ - гр. Варна
70	юни	Туристически поход „Обиколка на Етрополска Стара планина“	Етрополска Стара Планина	ТД ТСЕ „Етрополе“ - гр. Етрополе
71	юни	Лъчово изкачване на връх Ботев	По наредба	ТД „Росица - Мазалат“ гр. Севлиево
72	юли	Традиционен летен поход „Лирински хоризонти“	Пирин	Академична група „Ехо - Туристи“, СТПД „Академик“ - гр. Русе
73	юли	„Желязната завеса“ - поход по билото на Беласица (Папредица-Лопово)	Беласица	ТД „Калабак“ - гр. Петрич
74	юли	Скоростно преминаване на туристически маршрут Е4 в участъка на територията на Република България - опит за рекорд	Витоша - Славянка	ТД „Орлово гнездо“ - гр. Казанлък
75	юли	IV-ти летен празник на хижа „Мургаш“	хижа „Мургаш“	ТД „Кремиковци“ - гр. София
76	юли	Поход до връх Мальовица	к.к Мальовица	ТД „Мальовица“
77	5 - 7 юли	Туристически поход по Е3: връх Ком – нос Емине (за 3 дни едновременно старт по 9 отсечки, на които е разделен маршрутът)	връх Ком – нос Емине	БТС, ТД „Старопланински турист“ - гр. Етрополе, ТД „Руен“ - гр. Пловдив
78	6 - 7 юли	„Верей 2024“ - нощен туристически поход	Местност „Предела“, Стара планина	ТД „Сърнена гора“ - гр. Стара Загора
79	16 - 30 юли	Е8: Международен маршрут Е8: от Боровец до Мезек	Рила	ТД „Родни балкани“ - гр. Варна
80	20 юли	Отбелязване на 148 години от гибелта на Никола Войновски	х. „Хайдушка песен“ - с. Чифлик, Троянски Балкан	ТД „Узана“ - гр. Габрово, ТД „Амбарица - 1912“ - гр. Троян
81	20 юли - 02 август	Международен маршрут Е4	Витоша, Славянка	ТД „Руен“ - гр. Пловдив
82	21 - 22 юли	Възпоменателен поход по повод 148 години от гибелта на Никола Войновски - х. „Васильов“ - м. Богоя, с. Чифлик	Троянски Балкан	ТД „Узана“ - гр. Габрово
83	21 юли	Поход-поклонение на Кълиновски манастир - пешеходен и вело-поход и събор	Кълиновски манастир, гр. Елена	ТД „Чумерна - 1901“ - гр. Елена
84	27 юли	Изкачване на Гоцев връх в чест на Илинденско-Преображенското въстание	Славянка	ТД „Момини двори“ - гр. Гоце Делчев
85	август	Информационни дни „Билките на Рила“	УЦ „Мальовица“	ТД „Мальовица“
86	август	Туристически поход „По пътя на четата на Капитан Дядо Никола“	от Петропавловски манастир до село Дончовци	ТД „Узана“ - гр. Габрово
87	август	Национален поход до връх Шипка - лъч Южна България по повод чествания на Шипченската епопея	Стара планина	ТД „Орлово гнездо“ - гр. Казанлък
88	август	22-ри традиционен поход „Добруджа и морето“	По наредба	ТД „Добротица“ - гр. Добрич
89	август	XI регионална туристическа проява „С „Буйна кръв“ - опознай Лудогорието“	Разград	ТД „Буйна кръв“ - гр. Разград
90	10 - 16 август	Екскурзионно летуване в Пирин	Пирин	ТПД „Орлови скали“ - гр. Провадия
91	23 - 24 август	Лъчеобразен поход, посветен на 147 години от Шипченските боеве	връх Шипка	ТД „Узана“ - гр. Габрово
92	септември	„Магията на Рила“ - програма с преходи в различни части на планината	Рила	ТД ПЕС „Мусала“ - гр. Самоков
93	22 септември	Лъчовиден поход „По стълбите на Капитан Петко Войвода“ до връх Кокоши камък, посветен на 116 г. от обявяване на независимостта на България	Смолян, Кокоши връх, Смолянски езера	ТД СГВ „ГИД“ - гр. Смолян
94	22 септември	Спортно-туристически поход - маратон 42 км. Варна-Балчик	Варна - Балчик	ТД „Владислав Варненчик“ - гр. Варна
95	октомври	Звездобразен турстически поход	хижа „Тешел“, Родопи	ТД „Родопея“ - село Ягодина
96	октомври	Крос-поход и акция за почистване на пътеки от битови отпадъци „Русенско Половие“ 2024	Природен парк „Русенски Лом“	Община Русе, Дирекция „Природен парк Русенски Лом“, СТПД „Академик“ – гр. Русе
97	октомври	Златна есен в Източен Балкан	Източна Стара планина	ТД „Чудни скали“ - гр. Айтос и ТД
98	октомври	Среща и поход на туристическите дружества от Североизточна България	хижа „Върбишки проход“	БТС, ТД „Мадарски конник“ - гр. Шумен
99	5 - 6 октомври	Състезание „По стълбите на Алеко с приятел“	Витоша и Люлин планина	ТД „Боерица“ - гр. София
100	октомври - ноември	Походи, посветени на 1 ноември – Ден на народните будители	по места	БТС, ТД
101	1 - 2 ноември	Традиционен поход по случай Деня на народните будители до ИАР „Мадарски конник“	ИАР „Мадарски конник“	ТПД „Орлови скали“ - гр. Провадия
V. ЗИМЕН ТУРИЗЪМ				
102	януари – март	Зимни спортно-туристически празници	По места	БТС, ТД
103	януари	Ски преход с лифт до м. Бодрост „Картала“, от връх Исмаилица по билото до х. „Македония“	Рила	ТД „Айгидик“ - гр. Благоевград
104	януари	Зимно изкачване на връх Мусала	Рила	ТД ПЕС „Мусала“ - гр. Самоков
105	февруари	Зимен спортен празник на х. „Чумерна“ – забавни игри	Стара планина	ТД „Чумерна - 1901“ - гр. Елена
106	февруари	54-ри зимен поход с изкачване на връх Мусала	Рила	ТД „Приста“ – гр. Русе
107	февруари	Ски и сноуборд училище на училища от страната	к.к Мальовица	ТД „Мальовица“
108	февруари	Ски-рали за купа „Сърнена гора“	Рила	ТД „Сърнена гора“ - гр. Стара Загора
109	март	Зимен спортен празник купа „Свети Константин“	Родопи	ТД „Купена“ - гр. Пещера
110	март	XX-ти Национален преглед за оцеляване в планината при зимни условия „Оцеляване 2024“	хижа „Тешел“	ТД „Черноморски простори“ - гр. Варна
111	3 март	Зимен поход: х. „Попови ливади“ - х. „Славянка“, посветен на 3-ти март	х. „Попови ливади“ - х. „Славянка“	ТД „Момини двори“ - гр. Гоце Делчев
VI. КОЛОТУРИЗЪМ				
112	март	Зимен колопоход „Смолян, вр. Средногорец“ - посветен на 112 г. от освобождението на Родопите от турско робство и 146 г. от освобождението на България от турско робство	Смолян, връх Средногорец	ТД СГВ „ГИД“ - гр. Смолян
113	май или септември	XXIX-ти международен колопоход: Варна – Констанца (Румъния) - Варна - 3 дни	България - Румъния	БТС, ТД „Черноморски простори“ - гр. Варна
114	август	Състезание за планинско колоездене и бягане „Чепеларски търкала“	Община Чепеларе	Община Чепеларе, Trip Elements, ТД „Студенец“ - гр. Чепеларе
115	юни или август	X-и международен колопоход „Варна – Република Гърция - Варна“	България - Гърция	БТС, ТД „Черноморски простори“ - гр. Варна
116	септември	Велопоход на вело клуб към клуб ТД „Айгидик“	България	ТД „Айгидик“ - гр. Благоевград
117	6 септември	Бегачески и велосипеден крос „По пътя на чирпанската чета за съединението на България“	Чирпан - Съединение	ТД „Средногорец“ - гр. Чирпан
118	октомври	„По стълбите на Алеко с приятел“ - коло състезание	Витоша, Люлин планина	ТД „Боерица“ - село Владая
VII. ВОДЕН ТУРИЗЪМ				
119	18 - 21 април	Воден поход по река Искър	По течението на река Искър	ТД „Кайлъшка долина“ - гр. Плевен
120	май	Национален гребен поход „Янтра“ 2024	По течението на река Янтра	БТС, ТД „Приста“ – гр. Русе
121	май	Национален воден поход по река Струма	По течението на река Струма	Воден клуб „Струма 2012“ - ТД „Осогово“ - гр. Кюстендил
122	21 - 22 май	Воден поход по река Росица и язовир „Александър Стамболийски“	река Росица , язовир „Александър Стамболийски“	ТД „Росица - Мазалат“ - гр. Севлиево
123	18 юни	Риболовен фест „Ардино 2024“- туристически поход от гр. Ардино до Дяволския мост	гр. Ардино, Дяволския мост	Община Ардино, ТД „Белите брези“ - гр. Ардино
124	юли	Инициатива „Първи стъпки под водата“	Варна	Морски клуб „Приятели на морето“, ТД „Родни балкани“ - гр. Варна
125	август	Воден поход по течението на река Ятра	река Ятра	СТД „Академик“ - гр. Русе
VIII. ОРИЕНТИРАНЕ				
126	3 март	Състезание по спортно ориентиране за купа „3-ти март“	По наредба	СКО „Плевен“ - ТД „Кайлъшка долина“ - гр Плевен
127	май	Състезание по спортно ориентиране за купа „Кюстендилска пролет 2024“	По наредба	ТД „Осогово“ - гр. Кюстендил
128	юли	Състезание по ориентиране за купа „Бодлите на розата“	Казанлък	ТД „Орлово гнездо“ - гр. Казанлък
129	август	Състезание по спортно ориентиране за купа „Осогово 2024“	По наредба	ТД „Осогово“ - гр. Кюстендил
130	26 - 27 октомври	Състезание по ориентиране за купа „Шумен“	Шумен	ТД „Мадарски конник“ - гр. Шумен
131	октомври	Състезание по спортно ориентиране за купа „Сърнена гора“	Стара Загора и Мъглиж	ТД „Сърнена гора“ - гр. Стара Загора

Януари

заслон „Ботев“

П	В	С	Ч	П	С	Н
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

Април

хижа „Ехо“

П	В	С	Ч	П	С	Н
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30					

Февруари

заслон „Голям Кадемлия“

П	В	С	Ч	П	С	Н
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29			

Май

хижа „Рай“

П	В	С	Ч	П	С	Н
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

Март

заслон „Страшното езеро“

П	В	С	Ч	П	С	Н
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

Юни

хижа „Белмекен“

П	В	С	Ч	П	С	Н
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30

БЪЛГАРСКИ ТУРИСТИЧЕСКИ СЪЮЗ - www.btsbg.org; имейл: info@btsbg.org

ИНФОРМАЦИОНЕН ЦЕНТЪР - имейл: info@btsbg.org

ВЕСТНИК „ЕХО“ - имейл: exobts@btsbg.org

Юли

П	В	С	Ч	П	С	Н
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

Октомври

П	В	С	Ч	П	С	Н
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

Август

П	В	С	Ч	П	С	Н
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

Ноември

П	В	С	Ч	П	С	Н
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	

Септември

П	В	С	Ч	П	С	Н
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30						

Декември

П	В	С	Ч	П	С	Н
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31					

НАЦИОНАЛЕН КАЛЕНДАРЕН ПЛАН ЗА 2024

от стр. 7

№	ДАТА НА ПРОВЕЖДАНЕ	ВИД НА ПРОЯВАТА	МЯСТО	ОРГАНИЗАТОР
X. ЕКОЛОГИЯ				
134	януари - декември	Еко инициативи, почистване и облагородяване на туристически места	По места	БТС, ТД
135	юни – юли	Обновяване и почистване на ЕЗ (от местността на Белия камък до х. „Мургаш“ и подстъпите до вр. Мургаш от север и юг)	хижа „Мургаш“	ТД „Кремиковци“ - гр. София
136	юни – юли	Обновяване и почистване на ЕЗ (проход Витаня до хижа „Мургаш“)	Витиня, Стара планина	ТД „Кремиковци“ - гр. София
137	юни – септември	Организиране и провеждане на зелени бригади с ученически и младежки групи с ползване на хижите на БТС	планините в страната	БТС
138	17 септември	„Да изчистим България за един ден“	Цялата страна	БТС, ТД
139	27 октомври	Международен ден на Черно море - почистване на плажа и туристическите пътеки около х. „Черноорец“	Варна	ТД „Родни балкани“ - гр. Варна
XI. НАЦИОНАЛНО ДВИЖЕНИЕ „ОПОЗНАЙ БЪЛГАРИЯ – 100 НТО“				
140	януари – декември	Отпечатване и изработване на: – южкки на 100-те НТО – карти – дигитални – значки – бронзова, сребърна и златна – печати и марки за обектите – табели – пътни и информационни	цялата страна	БТС, Издателска къща „Ехо“ и НКС на Движението „Опознай България - 100 НТО“
141	януари – декември	Презентации на Националното движение „Опознай България – 100 НТО“ сред учаци	цялата страна	БТС, ТД
XII. КУЛТУРНИ ПРОЯВИ, ИЗДАТЕЛСКА ДЕЙНОСТ, ТУРИСТИЧЕСКА И ХУДОЖЕСТВЕНА САМОДЕЙНОСТ				
142	януари	Теглене на ежегодната томбола на вестник „Ехо“	София	Редакцията на вестник „Ехо“
143	13 - 20 януари	Традиционна седмица „Алеко Константинов“ - 161 години от рождението на патрона на БТС	София	БТС, ТД
144	13 януари	Концерт пред паметника на Алеко Константинов	София	СТХБ, Хор „Планинска песен“
145	15 и 16 март	Честване на 122 години от основаването на ТД „Трапезица - 1902“ - фотоизложба и концерт на художествените състави на дружеството и гости	Велико Търново	ТД „Трапезица-1902“ - гр. Велико Търново
146	май	Песенен празник „Прекрасна си, мила Родино“	Казанлък	ТД „Орлово гнездо“ – гр. Казанлък, ТД „Сдружение на туристическите хорове в България“
147	21 - 23 юни	Честване на Еньовден и екскурзия до Република Гърция	Гоце Делчев	ТД „Момини двори“ - гр. Гоце Делчев
148	юни	Шахматен турнир по ускорен шах „Yagodina open“	село Ягодина	ТД „Родопей“ - село Ягодина
149	юли	Фолклорен фестивал „Магията на Мальовица“	к.к. Мальовица	ТД „Мальовица“
150	3 - 5 октомври	XII-та среща на туристите ветерани „Варненска есен - 2024“ - (3 дни)	Варна	ТД „Черноморски простори“ - гр. Варна
151	ноември	„Кестенова вечер“ - среща на туристи ветерани	Петрич	ТД „Калабак“ - гр. Петрич
152	1 ноември	Песенен празник на туристическите хорове „Слава вам, будители“	Пловдив	БТС, ТД „Шипка“ – гр. Пловдив, ТД „Сдружение на туристическите хорове в България“
153	цялата година	Прояви, посветени на кръгли годишнини от туристическата летопис	По места	БТС, ТД
154	цялата година	Ежемесечно издаване на вестник „Ехо“	София	БТС, Редакция на вестник „Ехо“
155	цялата година	Издаване на карти, южкки, пътеводители на националните туристически движения	София	БТС, Издателска къща „Ехо“
156	цялата година	Издаване на регионални пътеводители на движението „Опознай родния край“	София	БТС, Издателска къща „Ехо“ и Областните управи
157	цялата година	Издаване на рекламни материали за Информационния център	София	БТС, Издателска къща „Ехо“
XIII. МЕЖДУНАРОДНА ДЕЙНОСТ				
158	27 - 28 януари	Планинска среща с ТД от България, Македония, Сърбия, Босна и Херцеговина и др., посветена на тракийския празник „Св. Атанас“	Етрополска Стара планина	ТД ТСЕ „Опознай и съхрани 2001“ - гр. Етрополе, Община Етрополе
159	май	Пещерна експедиция в Моравски карст - Чехия	Чехия	ТД „Купена“ - гр. Пещера
160	юни или август	X-и международен колопоход „Варна – Република Гърция - Варна“	Република Гърция	ТД „Черноморски простори“ - гр. Варна
161	юни	Балканска туристическа среща	Република Северна Македония	ТД ПЕС „Мусала“, ТД от балканските страни
162	20 юли - 02 август	Международен маршрут Е4	Витоша, Славянка	ТД „Руен“ - гр. Пловдив
163	16 - 30 юли	Международен маршрут Е8: от Боровец до Мезек	Боровец, Мезек	ТД „Родни балкани“ - град Варна
164	юни	Щафета ултрамаратон от планината Олимп (Гърция) до гр. Казанлък, посветена на Празника на розата в гр. Казанлък	Гърция - България	ТД „Орлово гнездо“ - гр. Казанлък
165	юли	Традиционно изкачване на връх Руен	Осоговска планина	ТД „Осогово“ – гр. Кюстендил
166	05 - 07 юли	Младежка балканска туристическа среща	Етрополе	ТД ТСЕ „Етрополе“ - гр. Етрополе
167	август	Международен поход „Балкани без граници“ до връх Тумба	Беласица	БТС, ТД „Калабак“ – гр. Петрич
168	06 - 09 септември	Изкачване на връх Митикас, Олимп	Република Гърция	ТД „Руен“ - гр. Пловдив
169	октомври	55-та Конференция на Европейската асоциация за пешеходен туризъм (ERA)	Испания	ERA - Европейска асоциация за пешеходен туризъм, БТС
170	цялата година	Участие в национални и международни проекти в областта на туризма и туристическите спортове с партньори от съседните държави	Сърбия, Румъния, Турция, Гърция, Македония	БТС
XIV. УЧЕБНА ДЕЙНОСТ				
171	януари - февруари	Курс за планински водачи – зимен профил	в УЦ на БТС	БТС
172	януари – декември	Курсове и семинари по заявка на ТД, фирми и други	УЦ „Мальовица“	БТС, ТД
173	март	Сбор на планинските водачи – опресняване на знанията и усъвършенстване на практическите умения	Рила, УЦ „Мальовица“	БТС
174	юни	Курс за планински водачи – летен профил	УЦ „Мальовица“	БТС
175	цялата година	Обучение на хижари на хижи, предоставени от БТС за стопанисване и управление от ТД	По региони	БТС
176	цялата година	Обучение на активисти от ТД по маркировка на туристическите пътеки	По наредба	БТС
177	цялата година	Курсове и семинари с учители – ръководители на ученически групи	в УЦ на БТС	БТС
XV. МАРКИРОВКА				
178	април - октомври	Маркировка на част от международния туристически маршрут Е3 Ком - Емине	Ком - Емине	ТД „Черноморски простори“ - гр. Варна
179	април - октомври	Подновяване на маркировката на туристически маршрут около гр. Варна с младежи	Варна	ТД „Черноморски простори“ - гр. Варна
180	май – октомври	Опресняване на туристическа маркировка по европейски туристически маршрути Е3, Е4, Е8	Стара планина, Витоша, Верила, Рила, Пирин, Родопи, Славянка	БТС, съвместно с националните и природните паркове
181	май – октомври	Маркиране на туристически маршрути в националните и природните паркове	Стара планина, Витоша, Верила, Рила, Пирин, Родопи, Славянка, Беласица, Странджа, Българка, Шуменско плато	БТС, ТД
182	януари – декември	Изработване на самостоятелни проекти и участие в такива за туристическа маркировка и туристическа инфраструктура – места за краткотраен отдих, чешми, беседки, мостове и др.	Витоша, Люлин, Странджа, Средна гора	БТС, съвместно с националните и природните паркове
183	януари – декември	Проучване, планиране и маркиране на нови туристически маршрути	цялата страна	БТС и ТД, съвместно с националните и природните паркове
ГОДИШНИНИ				
129 години организиран туризъм в България				
161 години от рождението на Алеко Константинов				
174 години от рождението на Иван Вазов				
90 години Природен парк „Витоша“				
100 години от изграждането на хижа „Алеко“				
127 години от смъртта на Алеко Константинов				

ЧУДЕСАТА НА СЕВЕРОЗАПАДА

„И Радецки гордо плава по златни вълни“

По инициатива на ТД „Узана“ – Габрово ние, туристи от дружеството и група от Клуба на туристите ветерани към него, използвахме последната възможна събота за едночасова разходка по река Дунав с кораба Радецки. Организатор бе ТД „Узана“. По пътя към Козлодуйския бряг ни съпътстваше неспирен дъжд, но ние го приехме като знак, че ще ни върви по вода, а и прогнозата бе по обед да спре.

Имахме предварителна резервация за едночасов атракционен **круиз с параход-музей „Радецки“** по Дунав в акваторията на град Козлодуй. След преход през Ловеч и Плевен към 11 часа бяхме на пристана на Козлодуйския бряг, в очакване да се качим на единствения пътуващ параход-музей на Балканския полуостров. Стъпихме на парахода и изслушахме беседата, от която научихме долупосочените исторически факти.

Австрийският параход „Радецки“ е построен през 1851 г. в Будапеща. На 29 май 1876 г. четата на Христо Ботев завладява парахода и принуждава капитана да спре „Радецки“ на българския бряг при с. Козлодуй. От там четата се насочва към Врачанския Балкан и води ожесточени битки с турците за свободата на България. През 1966 г. е построено точно копие на легендарния параход със средства, събрани от 1 200 000 български деца. От 1982 г. плавателният съд е със статут на национален музей. Намира се на вечен пристан край Козлодуй и от 16 април 2004 г. е филиал на Националния исторически музей в София. Музеят „Параход „Радецки“ е изцяло свързан с живота и делото на Христо Ботев, с трагичната му гибел, както и с неговата чета. С годините се е превърнал в национална светиня.

Разглеждахме музейната експозиция, в която могат да се видят ценни реликви, като знамето на Ботевата чета, униформи на Ботеви четници, последните писма, писани от войводата Христо Ботев на борда на парахода. Кратък инструктаж **„и Радецки гордо плава по златни вълни“**, а ние се разположихме на палубата, за да се насладим на вълнуващото пътуване. Направихме обиколка на парахода, посетихме двамата капитани и неусетно „Радецки“ се отправи обратно към Козлодуйския бряг. В душите ни изникнаха спомени от разказа за стъпването на четата на българска земя. Слязохме от кораба и се отправихме към величествения монумент на брега за поклонение. Много са паметниците, посветени на подвига на Христо Ботев и неговите четници, но тези с най-вълнуваща история са в Козлодуй, защото именно от тук те са се отправили към вечността, за да останат завинаги живи в народната памет.

След снимка за спомен се отправихме към Лом, който ни

посрещна с приятно есенно слънце. Спряхме в началото на **Дунавски парк** - най-посещаваното място за разходки в града. Любимото място на местните, а вече и на нас, очарова с големи пространства, тревни площи, дървета, пейки, детски площадки, кей и **Шлепа**, който навремето е бил музей. Сега е просто шлеп или за непознатия турист – кораб. Ломчани разказват, че тук може да видите най-красивите залези, а ако сте ранобудни, може да посрещнете изгрева на слънцето на понтоната. Тук габровските туристи се разделихме по интереси. Туристите ветерани посетиха заведението „Рибката“, опитаха няколко вида дунавска риба и наливната местна бира „Алмус“ (която задължително трябва да се опита). Другата група тръгнахме от Дунавски парк към центъра на Лом, разгледахме много стари къщи с виенска архитектура. Всяка къща има

пещера Магурата отваря от 10 часа и в центъра на гр. Димово седнахме на сутрешно кафе.

Потопихме се в магията на българския Северозапад, събиращ в себе си природни красоти и колоритен бит. Легенди се носят за този край – от красиви, през смешни, до страшни и тъжни. Хората тук наистина са по-други, но не по-лоши. Говорят високо на диалект, който признавам, че не разбирам. Смят се със сълзи и работят от тъмно до тъмно. Първичната им искреност може да стресне хората, свикнали с градските меки маниери, но и тя си има своя чар. От град Димово изминаваме последните 15 км. от пътя, които са доста депресиращи. Освен изобилие от дупки, край нас се редят изоставени сгради, заводи и къщи. Стърчат оголени жици. Чувстваме се като в паралелна реалност. По пътя не срещаме никого, но учудващо пред **пещера „Магурата“** има много

пещерата. Неговата точност е поразителна. Представени са фазите на луната, земната година със сезони, месеци, зимно и лятно слънцестоене, пролетно и есенно равноденствие, зодиакалният цикъл. След края на беседата започна нашата разходка. Дължината на пещерата е около 2,5 км. Времето за изминаването ѝ е около 1 час и 40 минути. От изхода ѝ се открива красива гледка към тюркоазено сините води на **Рабишкото езеро** - най-голямото вътрешно езеро в България.

И отново в автобуса сме на път към Белоградчик и неговите чудеса. **Белоградчишката крепост**, която се намира непосредствено до град Белоградчик, е неговата най-голяма културна забележителност. Към Белоградчишкото кале и Белоградчишките скали е

поставянето на предпазни шлемове, нехарактерно за туристическите маршрути в обогородените пещери, ще ви успокоят, че не е свързано с падащи камъни от тавана на пещерата, а с това, че се минава през няколко тесни и ниски места, където човек може да си ожули сериозно главата.

Първото такова място е още в началото на пещерата, малко след предверието. Това е тесен тунел със стълба, по която преминаването е бавно и поединично. Докато чаках другите пред мен да минат през тясното място установих, че входът на пещерата е бил доста малък и изкуствено разширяван за посетители. Туристическият маршрут в пещера Венеца минава през четири зали, петата от които може да се наблюдава от малка площадка в четвъртата зала. Пещерата е много богата на типичните пещерни образувания – сталактити, сталагмити и сталактони. **В**

нея се намира и най-големият сталактон в България с обиколка от 25 метра. Тук са намерили убежище прилепи, които могат да се видят и по туристическия маршрут. Уникално за пещерата образувание са колонии от корали, подобни на морските. Друго нетипично пещерно, но много красиво образувание в пещерата са кристалите. В допълнение на цялото това естествено богатство пещера Венеца е уникално осветена – образуванията са осветени в различни цветове, като някои се сменят периодично. Разходката в обекта трае около половин час. По целия туристически маршрут е изградена пътека от метални конструкции, която не само улеснява ходенето, но е направена така, че човек да не се хлъзга, въпреки влагата. Пещерата ни очарова и зареди с много положителна енергия. После поехме по обратния път към Габрово.

Пламен ПЕТРОВ – секретар ТД „Узана“ - Габрово

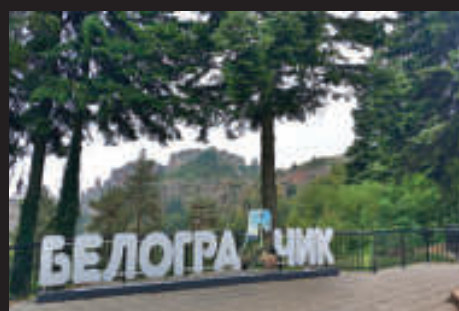
интересна история, някои дори са реставрирани. Повечето не се поддържат, но са се запазили орнаментите и фасадите от онова време. На централния площад видяхме много красива къща - наричат я **„Червената къща“** заради цвета ѝ, а тя е и „най-сниманата къща в Лом“. Красивата сграда с разчупена архитектура, купол и запомнящ се червен цвят има богата история. Създадена е в далечната 1925 г. и до ден днешен се оказва най-поддържаната сграда в града. От снимките може да видите, че е красива от където и да бъде снимана и че нейното излъчване привлича погледите през всички сезони на годината.

След няколко часа, прекарани в Лом, отново пътувахме покрай река Дунав за село Синаговци. В центъра на селото ни чакаше Любомир Любенов - секретар на ТД „Бонония“ – Видин. Той ни съпроводи до **хижа „Божурица“**, където бяхме на гости на колегите от дружество „Бонония“. А на сутринта ни очакваха чудесата на Северозапада. Оказа се, че

хора. Влизаме в долната земя, изваяна от реки и земетресения в продължение на 15 милиона години. Първите сведения за човешко присъствие тук са от преди 12 000 години. В залата, която е най-близо до входа (Триумфалната), са намерени останки от праисторически жилища, пещи и керамика. В „Магурата“ се намира и най-големият сталагмит, открит в български пещери. Дължината му е над 11 м, а диаметърът – 6 м. Емблематична за пещерата е галерията с рисунките, най-старите от които са на 7000 години. Тесно създадени спомощта на прилепски изпразнения, наречени гуано. **Рисунките изобразяват ловни и сексуални сцени, растения, животни, оръдия на труда и непознати същества, идващи от космоса.** Интересно е, че женските фигури са рисувани доста по-големи от мъжките. Екскурзоводът обясни, че причината е действащият по онова време матриархат. Най-впечатляващ е слънчевият календар в една от залите на

насочен основният туристически поток в района. Белоградчишката крепост е сред най-запазените крепости в България и е обявена за паметник на културата с национално значение. За съжаление тя ни посрещна в мъгла и не можахме да разгледаме красивите скални образувания.

В центъра на града групата опита кухнята на Северозапада и се отправихме към последния обект от програмата - **пещера Венеца**. Посещението ѝ се предшества от кратка подготовка, включваща екипиране с предпазни шлемове и с разяснение, че може да се правят снимки в пещерата, но без светкавици, подлатено с лека заплаха, че дори една блеснала светкавица е достатъчно условие за извеждането на групата от пещерата. Звучи строго, но да ви кажа, че и в „чужбинските“ пещери поставят такова условие, особено в онези, в които има някаква форма на живот, какъвто е случаят с пещера Венеца. Във връзка с

МАЛО БУЧИНО - ТУРИСТИЧЕСКИ МАРШРУТИ ЗА ВСЕКИ СЕЗОН

Село Мало Бучино е разположено по северните склонове на Люлин планина, на 730 м н. в. Историята на селището датира от Средновековието. Някога в района на гробищата (на място, по-високо от днешното селище) е съществувало българско село Бучино, съставено от 12-13 фамилии. След падането под турско робство на София и околностите, 8-9 от фамилиите се изселват и преминават на юг от прохода, където образуват ново селище. Така се формират две села – Голямо и Мало Бучино, според броя на фамилиите в тях.

В края на 20-и и началото на 21-и век Мало Бучино все повече добива характер и

известност на курортно място и вилна зона, с подчертано благоприятни за човешкото здраве природни фактори.

В центъра на селото, непосредствено над автобусната спирка, има паметник на жителите на Мало Бучино, загинали във войните през 1912-1918 и 1941-1945 г.

С прокарането на автомагистрала Люлин в района все повече намалява желанието за заселване поради шума и замърсения въздух от автомобилния трафик.

През 1977 г. в м. Петкова долина (800 м н. в.) е изградено водно съоръжение. Това е огромен водоприемателен резервоар с 13 хиляди куб. метра вода, който осигурява питейна вода за Баня и околните селища. В посока север-юг, по-нагоре от резервоара, минава трасето на газопровода за Перник. Просекта е маркирана с метални колове и може да се използва за най-краткото изкачване или слизание до връх Кула (1149 м н. в.). От него може

да се тръгне по маркирани пътеки към вр. Дупевица, Бучинската седловина, с. Владая и др. За 30 минути се преодолява значителна денивелация от 350 метра.

На 1500 м от автобусната спирка, нагоре по стария автомобилен път към Голямо Бучино, вдясно от пътя има изоставен трафопост. Вдясно от него, в западна посока по горски път, минава туристически маршрут. Маркировката е червена и води до кв. Градоман (20 мин.) и по-нататък, през най-ниските части на кв. Михайлово (още 40 мин.) до гр. Баня.

Вляво от трафопоста, в източна посока, ако се прекоси Малобучинска река, по червена маркировка може да се отиде до манастира „Св. св. Кирил и Методий“, х. „Бонсови поляни“, м. Черния кос, кв. Горна баня или с. Владая. Преминването на реката трябва да става внимателно и да се търси подходящо място, тъй като мостът е разрушен и от него стърчат само каменните подпорни стени.

При трафопоста започва и маршрут, маркиран в жълто. В югозападна посока се изкачва

по Арбанашки рид и стига до вр. Райлово градище.

Ако вече сте се изкачили до върховете Кула и Райлово градище, има един живописен маршрут за слизание. От маркировъчния стълб в северозападна посока (за село Мало Бучино) се поема по зелена маркировка. За десетина минути се стига до наклонена на югозапад поляна, в средата на която се откроява голям камък със зелена маркировка. След това се навлиза отново в гора с разнообразни дървесни видове. Следва отново поляна, в западния край на която се намират чешма

и беседка с маси и пейки. Нарича се Данчова чешма, а поляната – Еленина бара. Разстоянието от маркировъчния стълб край вр. Кула до Еленина бара се изминава за около 45 минути. Слизането е плавно, маркировката е добра и маршрутът е достъпен през всички сезони. От чешмата, в

северна посока по автомобилен път сред широколистна гора, за 4-5 минути се стига до най-горните части на с. Мало Бучино. Гората свършва, а на изоставен електрически стълб ясно се вижда зелената маркировка, сочеща надолу към селото. Това място е известно като кръстовище на туристическите маркировки. Вдясно от източна посока идва червената маркировка от манастира „Св. св. Кирил и Методий“ и продължава на запад към трафопоста край Малобучинска река.

инж. Георги ПЕТРУШЕВ

ЗА НАИМЕНОВАНИЯТА НА ГОЛЯМ ЦАРЕВ ВРЪХ И АЛИПУТУС В СЛАВЯНКА

Внушителният и широко заоблен Голям Царев връх (2185 м) е трети по височина в Славянка планина. От него се разкрива незаменима, величествена панорама във всички посоки.

Интерес буди името на върха, още повече, че на една сравнително неголяма площ от планината в района на Голям Царев връх се намират пет близки една до друга местности, чиито наименования произлизат от думата „цар“ – Голям Царев връх, Малък Царев връх, Царева присойка, Цареви падини и Царския път. Такова изобилие от „царски“ имена едва ли има в друга българска планина, може би с изключение на Рила. Споменатият Царски път идва от село Каракьой (сега Катафито в гръцка територия), в землището му минава един от най-

популярните стари пътища. Той изкачва на главното било на Славянка, южно от местността Царева присойка и се спуска към местността Ливада, а оттам към с. Голешово.

Кой ли български цар, сам или с войските си, по кое време е преминал или често преминавал из тези места и е оставил следи в топонимията на планината? Трудно е да се отговори, нека това установят историците... Възможно е обаче и това да стане в бъдеще при едни позадълбочени теренни и архивни проучвания.

Местен краевед споделя, че величието и импозантността на Голям Царев връх, който се откроява най-ярко сред останалите върхове, макар и трети по височина, показва природно могъщество, своеобразна царствена внушителност и това е причина да бъде наричан така. Върхът сякаш царства над останалите.

На около 25 минути пеша от Голям Царев връх, на граничната бразда, на самата 102-ра гранична пирамида, съседите гърци са фиксирани на нейната южна стена връх с име Алипутус. Това отбелязване на върха стана преди около 25-30 години.

Със своите 2172 м н. в. той е на четвърто място по височина в планината.

Всеки би помислил, че това име (Алипутус) съвпада, покрива се със старото име на планината – Алиботуш. Но не е така. Докато първата част от името – „Али“ означава и при двете наименования лицето Али, за което има много легенди и което е дало старото име на планината, то втората част на името на върха „путус“ няма никаква връзка с втората част на думата Алиботуш, в случая „ботуш“. Пък и в гръцкия език няма дума „путус“ или близка до нея. Следователно

е необходимо да се разтълкува какво означава думата „путус“. Тя всъщност произлиза от арабско-турската дума „путь“ и означава „култ“, „идол“, „кумир“. Т.е. чрез втората част на думата се изразява поклонение, извънредно уважение към лицето Али, обожествяване на това човешко същество, боготворене на същото и безпрекословна готовност да му се служи и да му се покланя. А близката до нея арабско-турска дума „пути“ означава идолопоклонник.

Последната буква „с“ от името на върха е прибавена, за да придобие думата гръцко звучене.

Върхът се намира в землището на гръцкото село Катафито, което от 19-ти век до 1913 г. е чисто българско село на име Каракьой. След войните от 1912-1918 г. българите са принудени да напуснат родното си село, тъй като остава в гръцка територия. Гръцкото правителство заселва тук преселници от Мала Азия (Турция).

Те са потомци на отдавна заселили се гърци в Мала Азия, говорят турски и се допуска, че именно те дават името на връх Алипутус. Издигат в култ Али, прибавят звука „с“ на края на думата, за да звучи тя на гръцки.

Според една от легендите обаче този Али всъщност е български хайдутин Илия, наричан от османлиите Али Страшника; безстрашен народен закрилник, извършил много добрини на местното население и затова обикновените хора го боготворят, обичат, величаят и разнасят името му от село на село.

Най-удобен изходен пункт за Голям Царев връх и Алипутус е хижа „Славянка“, разположена над с. Парил. До Голям Царев връх се стига за около 3 часа и 30 минути, а до вр. Алипутус – за около 4 часа.

От село Катафито в гръцка територия се достига връх Алипутус за около 2 часа и 30 минути, а до Голям Царев връх – за около 3 часа.

текст и снимки:
Атанас ПАНЧЕЛИЕВ

ЧЕСТИТО НА КЪСМЕТЛИЯТА ОТ ГОДИШНИТЕ НАГРАДИ НА БТС!

от стр. 1

„Живее в Сливен и работя като продавач-консултант. Семейна, имам и син, казва Мадлена Сотирова. Бяхме обиколили половин България, когато през 2016 г. със съпруга ми започнахме да събираме и печати за участие в движението „Опознай България – 100 НТО“. Някои обекти посетихме по няколко пъти. Купихме книжка и на сина ни и вече цялото семейство пътуваме из България.

Родината ни има прекрасна природа и интересна история, които ме очароват и ме карат да изпитвам трепка на гордост. Любим град ни е Сандански с чистия въздух и невероятни

климат, природа и исторически обекти. Впечатлена съм от красотата на пещерите Съева дупка, Дяволското гърло, Ягодинска. Родопите са ни любима планина. Най-много ни влече и най-много обекти сме посетили в Югозападна България – Рупите, Роженски манастир, Хераклея Синтика... Особено приятно ни изненадаха Регионалният исторически музей и Къща-музей „Иван Вазов“ в Берковица – от екскурзоводката научихме много за богатата история на този край. Същото се отнася за Историческия музей в Етрополе и за уникалния Подземен минен музей в Перник. При пътуванията не пропускаме да посетим и други

забележителности в района, освен обектите от движението „Опознай България – 100 НТО“, не.

В България има красиви места, до които, за съжаление, няма изградени добри пътища, често липсват маркировъчни знаци (например до х. „Бунтовна“ и Чудните мостове). Според мен, има още обекти, които заслужават да бъдат включени в списъка на движението „Опознай България – 100 НТО“, например панорамната площадка „Орлово око“ край с. Ягодина.

„Опознай Родината, за да я обикнеш“ е казал някога Иван Вазов. Безспорно, родината ни заслужава да бъде видяна – където и да отидеш, и в големия

град, и в най-затънтеното селце – навсякъде има интересна история и чудесна природа. А по повод спечелената награда,

ще повтори популярната фраза на Христо Стоичков „Който не играе, не печели“.

ПЕЩЕРНЯШКИ ОТКРИТИЯ НА БАЛКАНИТЕ 2023

За пещерняците тази година мина неусетно. По планините и по света бяха направени толкова много открития, че би било трудно даже и да бъдат изброени. Затова ще бъдем по-скромни и ще се опитаме да представим какво по-интересно се случи на нашите родни Балкани. Пещерите останаха последните „бели петна“ на планетата Земя. Така те се превърнаха в последната опора за кolumбовците, търсещи места, където никога не е стъпвал човешки крак. Тъкмо с този стремеж бяха въоръжени авторите на най-значимите открития в пещерите на страните, заобикалящи България.

Да започнем от югозападната ни съседка. Знае се, че трите най-дълбоки пещери там (Горготакас – 1208 м, Лион – 1110 м, Тафкура – 860 м) не се намират в континентална Гърция, а на остров Крит. Първите две са в недрата на планината Лефка Ори (Бялата планина), която се възвисява на 2453 м н. в. Това я нарежда на второ място по височина на острова, след планината Ида, която е само с 3 метра по-висока. Посочените цифри подсказват, че районът има значителен потенциал за дълбоки пещери и затова проучванията там никога не са спирани. В последно време, ежегодно Спелеоложката асоциация на Крит организира международни изследователски експедиции в **новооткритата пещера Стернес**. С цената на големи усилия международни екипи, съставени от спелеолози от Гърция, Англия, Италия, Израел, САЩ, Австралия, Канада и Ирландия навлязоха все по-дълбоко в планинския масив, като се надяваха да достигнат и дори да преминат дълбочините на най-първите пещери на Крит. Миналото лято изследователите откриха и картографираха в Стернес повече от 3 км. нови подземни коридори и достигнаха дълбочина 616 метра. Така общата дължина на пещерата достигна 5,6 км. Според Стелиос Захариас, ръководител на проекта, идната година се очаква размерите на пещерата да се увеличат.

Успоредно с напредъка в Стернес, през август 20-ина гръцки спелеолози осъществиха експедиция в Горготакас с цел да ревизират резултатите от премиерните проучвания на пропастта от френски екипи, осъществени 21 години по-рано. Усилията бяха съсредоточени върху осигуряването и осъществяването на леководолазно преминаване на сифона (пещерна галерия, изцяло пълна с вода) на дълбочина 678 м. Според координаторите на експедицията - геолозите George Sotiriadis и Markos Vaxevanopoulos тя е постигнала пълен успех. Той се олицетворява с паметното солово гмуркане

на леководолаза Василиос Пантелиос, който преминава 120 метра под вода, след което излиза на „суха“ пещерна галерия. След това навлиза още 40 метра в разкриващата се напред галерия, но понеже е сам самичък, решава да се върне. Какво има нататък, ще се разбере догодина.

На север от нас, в Карпатите, румънските пещерняци организираха поредната експедиция за увеличаване на дълбочина-та на **най-дълбоката пещера в страната Гринд (-776 м)**.

В проучването се включиха 46 души, между които и пещерняци от България, Гърция, Германия, Украйна и Германия. Главната цел беше преодоляване на сифонните части на дълбото с цел навлизане още по-навътре. Това начинание се организира на два етапа – леководолазно преминаване на сифона и монтиране на система от маркучи. Чрез тях сифонът да бъде източен с цел нормалното преминаване на този участък от всеки изследовател. Това позволи да бъдат шурмувани и преодолените следващите теснини, един кладенец, дълъг 19 метра с нова, но доста перспективна за преминаване теснина на дълбото. Пролитните дъждове създадоха значителни трудности и се наложи проучванията да бъдат преустановени, но експедицията приключи с нов румънски национален рекорд за най-дълбока пещера от 800 м. Според хидрогеолозите, масивът на Гринд предполага образуването на пещери с дълбочина над 1000 м. Но дали колегите ще имат късмета, дързостта и ината да постигнат подобна цел е въпрос на бъдещето.

Щом заговорихме за рекорди, следва да се пренесем в добре познатата на българските пещерняци Албания, където сега, за разлика от нас, успешно оперират полски и италиански пещерняци. Забележителен успех постигна експедицията, организирана от фондация „Полска спелеология“ в рамките на течащия от няколко години проект „Валбона“. Впрочем, Валбона се нарича реката, която разделя почти на две Албанските

Алпи (Проклетия) и образува живописна долина. От двете й страни, на север и на юг се възвисяват дивни карстови масиви, надупчени от стотици пещери. Тази година полските организираха поредната си експедиция, в която участваха 19 пещерняци от 12 клуба от три държави. Усърдната работа на спелеолозите доведе до увеличаване на дълбочината на известната пещера Валбона на 727 метра, при картографирана дължина на галериите 1948 м. Така полските колеги „счупиха“ поставения от нас, българите, рекорд за най-дълбока пещера на Албания (пещерата BV-30, дълбока 610 м).

През август с рекорд за дълъга пещера в Албания завърши експедицията на италианската спелеоложка група на Мартинезе в Мали и района **Щрезес** – съставна част от Албанските Алпи (Проклетия) и съседен на района Валбона. Тази проява бе продължение на техните предишни проучвания там, но този път в разширен състав. Към италианските спелеолози се присъединиха и техни колеги от Белгия, Швейцария и Франция, като експедицията се проведе под патронажа на италианската и френската федерации по спелеология и Международния спелеоложки съюз. Усилията бяха съсредоточени към продължаването на изследването на **пещерата Щарес**. Разнородните екипи работиха там единадесет дни, през които бяха открити и картографирани 1,5 километра нови галерии. Така общата дължина на пещерата нарасна на 8,2 километра и тя взе първенството по дължина на територията на Албания. Французите наблегнаха на проучванията на най-високите части на масива. Отбазовия лагер на 2090 м, в продължение на 10 дни колегите проучват масива на тази височина и откриват

десетки вертикални пещери. За съжаление входовете им са били блокирани от сняг и лед, което направи невъзможно продължаването надолу. Всъщност, в последния ден те откриват пещера, в която успяват да се спуснат на 200 м и преустановяват проучването си на ръба около 100-метров кладенец. Месец по-рано в черногорските предели на Проклетия се проведе експедиция на Виелекополския пещерен клуб. Основната цел бе да се продължат започнатите преди години изследвания в т. нар. „Златна пещерна система“, съставена от няколко свързани помежду им пещери. Там бяха открити само 687 метра нови галерии и така дължината на системата нарасна на 8,2 км. при дълбочина 609 метра. Така „Златна пещерна система“ се превърна в най-дългата пещерна

система на Проклетия. Обект на проучвания бяха и други пещери, като резултатите са впечатляващи. В крайна сметка, в рамките на тази експедиция поляците са картографирали 2121 м галерии, повечето от които в 17-те новооткрити пещери.

Почти по същото време, в **планината Маганик (2139 м н. в.)**, разположена в централната част на Черна гора, се проведе друга полска експедиция. В нея се включиха 20 спелеолози от няколко клуба, предимно от Краков. Наблегнато бе на проучванията в три пещери, най-резултатни в абсолютно вертикалната пещера „**Ямата Зоран**“. Първоначално екипите се спускат в три последователни кладенеца от 50, 30 и накрая 20 метра, за да достигнат до сифон. Впоследствие младите надъхнати спелеолози успяват да открият галерия, която заобикаля сифона, спускат се още по-надолу и спират на kota – 700 м – т.е. над 100 м по-ниско от мястото, достигнато в предишната година. В ямата са картирани допълнително още километър нови галерии.

►► стр. 14

КНИЖНА ЛАВИЦА

„ПОЛОВИН ВЕК ПОД ЗЕМЯТА“ - НОВАТА КНИГА НА АЛЕКСЕЙ ЖАЛОВ

„Половин век под земята“ е увлекателен разказ за пътя на автора от пещерняк любител до професионалист със съществен принос към българската спелеология. Тези страници са изпълнени с паметни открития, опасни прониквания и неуморни изследвания на впечатляващи пещери по цялото земно кълбо.

Историята влита в себе си разкази за емблематични събития като експеримента за престой под земята в продължение на 62 дни и спускането в световноизвестните пещерни кладенци Епос и Проватина в Гърция. Изпълнени с емоции са разказите за проучването на редица пещерни райони и пещери в България, Албания, Гърция, Виетнам, Иран, Куба, Китай, Косово...

На фона на споделените истории изпъкват имената на много познати и непознати фигури, които по един или друг начин са оставили светла диря в пещерното дело и спелеологията в България. Смелите приключения на тези подземни Кolumбовци смаяват, вдъхновяват и разкриват красотата на един загадъчен и вълнуващ свят.

Алексей Жалов е роден през 1953 г. в София. Възпитаник е на Националната спортна академия „Васил Левски“. Работи 34 години в Българската федерация по пещерно дело – повечето от тях като заместник-председател. Членува в пещерните клубове „Алеко“ и „Хеликтит“, София. Придобил е многобройни спелеоложки

специализации у нас и в чужбина и се изявява като изтъкнат преподавател, организатор и изследовател. Ръководил е множество национални и клубни експедиции у нас и извън страната и е изследвал няколкокостотин пещери. Автор е на 9 книги и на над 400 популярни и научни статии на тема „спелеология“ у нас и в чужбина. Инициира и дълги години ръководи Балканския спелеоложки съюз. Заемал е отговорна позиция в Европейската федерация по спелеология. Член-основател е на Българското пещерно дружество.

Цената на книгата „Половин век под земята“ е 21 лева.

Преди 100 години - 23 декември 1923 г.

ВИТОША ВЗЕМА ПЪРВАТА ЖЕРТВА В БЪЛГАРСКИТЕ ПЛАНИНИ

Преди двадесетина дни, за кой ли път, застанах пред входа на хижа „Алеко“ на Витоша. Бях поканен да присъствам на едно малко, но мило тържество. Студенти и преподаватели от УНСС отбелязаха с поставянето на специална паметна плоча 100-годишния юбилей от учредяването на Първия студентски спортен клуб на 27 ноември 1923 година.

Не това обаче е поводът да седна пред белия лист, а една, за съжаление, тъжна история. На 23 декември, точно преди 100 години, в историята на туристическото ни движение бе открита черната страница от летописа на българското планинарство. Само на 15-ина минути преди хижата бе загинал възторженият и активен член на туристическо дружество „Алеко Константинов“ – Петър

Димитров. Витоша бе изтръгнала от редовете на туристите първата си жертва.

Знаех много отдавна за тази трагична случка, но никога не ми се е отдавала възможност да посетя това място и да положа стръкче планинско цвете. Сега имах повече време и сторих това. За своя добър приятел и за това, което се бе случило на 23 декември ми разказа още преди 60 години заслужилият деятел на БТС Ганчо Игнатиев. Отминали бяха повече от 50 години от тази случка, но когато Бате Ганчо ми я

разказваше, очите му често се овлажняваха. Загиналият е бил неговият най-добър приятел. На Витоша по онова време не е имало още нито една постройка, където туристите да могат да се приютят в лошо време. Година преди това, на 22 август 1922 г., на сегашното място на хижа „Алеко“ има само основен камък на бъдещата хижа. Въпреки това група приятели, най-вече членове на стопанския съвет на ТД „Алеко Константинов“, предприемат зимен преход до бъдещата хижа. Нали са членове на инициативния комитет за строителството на хижата. Доколкото моят събеседник си спомняше, това са били Никола Чилингиров, Петър Хаджиев, Р. Русенов, Петър Хаджиев, Рафаил Рафаилов, П. Пиронков и още няколко души, чиито имена са

избледнели от паметта на Бате Ганчо. Късно вечерта, когато основната група пристигнала в строящата се хижа установили, че сред тях не е и движещият се малко след тях Петър Димитров.

Незабелязан от никого, навярно изморен, той е поседнал, за да си почине, без да предупреди движещите се преди него. Под влияние на умората навярно е заспал, за да не се събуди никога. Въпреки незабавната и продължителна „Първа българска спасителна акция“ тялото на загиналия турист не е открито. Претърсването продължава и в следващите дни, като в групата се включват още редица най-изявени туристи, между които Павел Делирадев – ръководител, д-р Пею Пеев, Петър Хаджиев, Ганчо Игнатиев, Кръстю Димов, Ненчо Возов, Никола Чилингиров, Георги Русинов, Кръстю Димов, Рафаил Рафаилов, Георги Пиронков и други, както отбелязва в спомените си и д-р Пею Пеев. Въпреки това тялото на загиналия Петър Димитров не е открито и това става едва през месец април следващата година, когато снегот вече се е стопил. И за голяма изненада тялото е намерено в непосредствена близост до бъдещата хижа „Сините камъни“ и е погребано в местността Горни Усов, която оттогава туристите наричат „Гроба“.

За съжаление, Петър Димитров не остава единствената жертва на зимна Витоша, защото година по-късно в района на Боянския водопад загива и Георги Сергев, починал от разбив на сърцето, а като трета и четвърта поредни жертви д-р Пею Пеев посочва скиорите Димитър Бърдаров и Павел Романски.

Тези жертви на отминават без последствие и дават основание на най-активните по това

време планинари да се замислят за създаването и у нас, както и в чуждите страни, на специална спасителна команда. Създадената към ски клуба на дружество „Алеко“ команда те назовават „Клек“, която впоследствие става основен двигател и за изграждането на Планинската спасителна служба (ПСС).

Описвайки горните случки авторът допуска, че преди тях твърде е възможно някъде в българските планини да са загинали и други хора. Смяя обаче да твърдя, че в продължение на повече от 65-те години, отдадени на историческото развитие на българското планинарство и най-вече на алпинизма, съм прочел много страници от списанията „Български турист“, „Млад турист“, „Организатор на ЮТС“, „Народен турист“, „Турист“, вестник „Ехо“ и изданията преди години алманах „85 години Планинска спасителна служба в България“ и никъде не съм открил подобни трагични случки по българските планини. Поради това считам, че спокойно **можем и трябва да приемем гибелта на Петър Димитров като първата българска жертва в нашите планини** и да ѝ отдадем заслуженото внимание. Тук изключвам гибелта на Крум Новаков (Кумата), загинал на 8 август 1921 г. след изкачването на вр. Лохкогел (3045 м) в Австрийските Алпи.

Зима е! Разказах ви накратко

за първите четири нещастни случки на Витоша, не само за да ги отбележим като първи, но и да се замислим, преди да прекратим прага на собствения си дом на път за планината. Защото планините ни дават много радост и наслада, когато бродим по техните пътеки и най-вече, когато от някой връх отправим поглед в далечината. Но планините не прощават на тези, които не се съобразяват с техните правила. А те, както се вижда, са жестоки.

Р. С. Видно от снимката, която помествам, гробът на първия загинал турист на Витоша не е поддържан в добро състояние. Снимката отдавна е паднала, а надписът трудно се разчита. А на него е изписано: *Петър Х. Димитров 22.XI. 1881 г. + 23 XII. 1923 г.*

доц. Сандю БЕШЕВ

ПЕЩЕРНЯШКИ ОТКРИТИЯ...

от стр. 13

Със сигурност, най-динамични за годината бяха проучванията в Хърватия и основно в пещерната система „Църнопац“. През 2023-а тамошните пещерняци, с помощта на колеги от България, Австрия и Босна и Херцеговина, осъществиха осем проучвателни експедиции в различни части на невъобразимия пещерен лабиринт. За това време, като преодоляват всички трудности и несгоди, пещерняците са проучили и картирали общо 3322 м, като прибавените към общата дължина на изследваните в годините пещерни галерии съставляват общ сбор от 62,3 км. при дълбочина 830 м. Така тази уникална система от пещери безапелационно става най-

дългата на само в Хърватска, но и на целия Балкански полуостров. С тези си размери тя заема 47-ма позиция сред най-дългите пещери на планетата.

С много амбициозни планове стартира експедицията, организирана от Спелеоложката асоциация на Анадола, Турция, целяща проучвания в третата по дълбочина пещера на Турция – Морджа, дълбока – 1 276 м. Този подземен гигант се намира на платото Ташели в планините Таурус. Според ръководителя на експедицията Ендер Усулоглу някъде на дълбочина около 1040 м има много непроучени галерии, чрез чието проучване пещерата би могла да стане по-дълга от наличните почти 6 км., а и още по-дълбока. За зла участ, още в първите дни на експедицията неочаквано заболява 40-годишният

американец Марк Дики, който се намира на дълбочина 1000 метра под земята. Спелеологът получава стомашен кръвоизлив и постепенно състоянието му става животозастрашаващо. Първи опити да го стабилизират правят унгарски спелеолози, сред които има лекар. Но състоянието му изисква хоспитализация, затова той трябва да бъде изнесен от пропастта. Следва мащабна международна спасителна операция. В тази незапомнена акция участват общо 200 души пещерни спасители и доброволци от девет страни. С гордост трябва да заявим, че сред тях бяха и 17 българи, които имат значителен принос към транспортирането на Дики до „горната земя“ и спасяването на живота му. Спасителната акция се случи за девет паметни дни, от които само транспортирането на носилката от кота – 1000 до повърхността продължи две денонощия усилен труд. Хвала на тези всеотдайни хора.

Както обикновено, пещерняците у нас не са много „словоохотливи“. Повечето от тях избягват да споделят делата си, било по липса на време, от скромност или защото се чувстват самодостатъчни. Затова ще споделя само за откритие, което със сигурност е най-същественото за годината.

На първо място е „пробивът“ на пещерняците от пещерен клуб „Хеликит“ – София в пещерата „Зиданка“ край Лакатник. Тя отколе е известна с дължината си от 400 метра. В самия край имаше голямо каменно срутване. Пещерняците от „Хеликит“ отдавна се „заядоха“ с този блокж – търсиха път покрай скалните блокове, разширяваха пролуки, копаеха глината, разчистваха пътя навътре. През изминалата година моите приятели (аз съм почетен член на клуба) настъпиха здраво и с нестихващ ентузиазъм продължиха „изкопните“ дейности. И тутакси се оказа, че има защо! След пълзене, провиране, слизане и качване през теснините изследователите попаднаха в „прегръдките“ на снежнобяла зала, с неподозирани за района размери с дължина 72 метра, ширина 17 и височина 15 метра. Нещо повече,

оттам нататък се отвориха нови галерии и се разкриха перспективи за свързването на „Зиданка“ със съседната и добре известна „Темната дупка“. Двете пещери биха образували една система с дължина 10-ина километра. Дай Боже! Впрочем, понастоящем новата дължина на „Зиданка“ е вече над километър, но проучванията ще продължат!

Историята се развива, защото хората, отдали се на спелеологията, където и да са, следват Сократовия афоризъм „Аз знам, че нищо не знам“ и продължават да се стремят към добиването на нови познания за нашата Земя. Бавно и методично, метър след метър, напред и надолу, в трудностите на вечния мрак и студ, в кал и вода, те не спират ревностно да търсят нови пещери и да разработват съществуващите. Не трябва да се забравя, става дума за нови географски открития!

Алексей ЖАЛОВ

„90 години на пост в планината“ НАСЛАЖДАВАЙТЕ СЕ НА ПЛАНИНАТА, НО НЕ Я ПОДЦЕНЯВАЙТЕ

В началото на зимния сезон ръководството на Планинската спасителна служба (ПСС) към БЧК даде пресконференция, на която оповести годишната статистика за спасителните дейности и припомни съвети за безопасност в зимната планина. Към 6 декември т.г. планинските спасители са оказали помощ на 2173 пострадали за 2023 г., каза Емил Нешев, директор на

ПСС. От тях 1769 случаи са били на пострадали на ски писти. Спасителните акции до 6 декември т.г. са 171 със 196 пострадали (от тях само 32 са имали планинска застраховка, а 76 впоследствие са платили разходите по акцията за спасяване). Най-много спасителни акции са проведени в Рила – 51, в Стара планина – 43 и в Пирин – 39, а най-натоварен се е оказал отрядът в Банско. Най-много акции (126) са били за оказване помощ на пострадали в сектор туризъм (предимно за транспортиране). Бюджетът на ПСС за тази година е 1,168 млн. лв., като освен от държавата ще разчитаме на подкрепа от дарения и спонсори, допълни Нешев. По думите му в Румъния

бюджетът за планинските спасители е 20 млн. евро.

На разположение на спасителната служба има 520 доброволци, 48 щатни служители, 22 кучета и сезонни спасители в курортите, посочи още Нешев. ПСС настоява за приемане на Закон за доброволчеството, който да регламентира отношенията работодател – доброволец при участие в спасителни акции.

За повишаване капацитета на работа при бедствия, аварии и катастрофи, ПСС партнира с редица министерства и ведомства. Службата работи екипно с Главна дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението“ при МВР, авиобаза „Крумово“ и др., поддържа постоянна връзка с медии и обществени организации.

„Водят се разговори с швейцарска фирма да получим хеликоптер, който да е на разположение денонощно“, каза председателят на Българският Червен кръст Христо Григоров.

По повод своя 90-годишен юбилей ПСС при БЧК, в партньорство с Регионален исторически музей – София, представя изложбата „90 години на пост в планината“. От нея може да научите за историята на планинското спасяване в България, да видите как се е

променяла екипировката на спасителите от 30-те години на XX в. до днес. Намира се в „Триъгълна кула на Сердика“ (бул. „Княгиня Мария Луиза“ № 16) на Регионалния исторически музей – София.

Изложбата е експонирана до 21 януари 2024 г. от 10:00 до 18:00 ч.

СЪВЕТИ НА ПСС ЗА БЕЗОПАСНОСТ В ЗИМНАТА ПЛАНИНА

- **Преди да тръгнете**, проучете внимателно маршрута! Съобразете екипировката, опита и възможностите на участниците в групата. Проверете метеорологичната прогноза и бъдете готови да промените или да се откажете от предварителния план, ако времето стане неподходящо.

- Помнете, че **трябва да заредите телефона си** преди да тръгнете в планината! Носете допълнителна или външна батерия. Качете на телефона си мобилното приложение на ПСС! Много от мобилните

телефони имат възможност за изпращане на координатите на местоположението им.

- Преди да тръгнете, **информирайте някого за Вашия маршрут** и часа на прибирането Ви. Информирайте го и при настъпили промени.

- **Носете удобни обувки**, подходящи за планински преходи. Съветваме Ви да носите топли дрехи с ярки цветове, изработени от ветро- и водозащитни материали. Носете резервни топли дрехи, шапка и ръкавици.

- **Храна** – освен храната, която обичайно носите, вземете и шоколад или други сладки неща, които бързо възстановяват енергията. Те могат да са от полза и за някой друг.

- **Течности** – тялото ни се нуждае от много течности, както при изкачванията, така и при ходене по равнинни местности. За възрастни – 2,5/3 литра на ден. Изотонични и други спортни напитки съдържат соли и въглехидрати, необходими за възстановяването на захарите, солите и минералите, които губим при потенето.

- **Карта и компас** трябва винаги да бъдат с вас. Подходящ часовник (с GPS, барометър и висотометър) може да Ви е много полезен. Независимо от условията носете свирка, челник (фенерче), резервни батерии,

изолиращо фолио.

- **Не разкъсвайте групата!** Групата се съобразява с възможностите на най-слабия участник. Ходенето сам в планината води до сериозни рискове!

- Ако имате сериозен проблем, **подайте сигнал за помощ на тел. 112** и изпратете SMS с вашите координати чрез мобилното приложение на ПСС. Погрижете се за пострадалия/те с първа помощ и ги изолирайте от студа, докато помощта дойде.

- **Не разчитайте единствено на мобилния телефон** да Ви помогне при непредвидена ситуация. В планините не навсякъде има добър обхват. В планината дори само няколко крачки встрани могат да доведат до загуба на сигнала. След като веднъж сте се свързали с ПСС, дръжте телефона си включен и в обхват, за да може отново да се свържем с Вас. Не провеждайте излишни разговори – пестете батерията на Вашия телефон!

Опасности, за които е необходимо да следим постоянно:

- **Промяна на времето** – може да се случи изведнъж и да е много по-екстремна от предвиденото в метеорологичната прогноза.

- **Заледени участъци**, снежни преспи по пътеката – носете катки и пикел, които знаете как да използвате.

- **Признаци на преумора** (разпознавайте сигналите, които Ви дава тялото, спрете за почивка и

запазете топлината си).

- **При инцидент/заболяване** (не изпадайте в паника – ако сте потърсили помощ, останете на място, за да сте сигурни, че планинските спасители знаят точно къде да Ви намерят).

Повече информация търсете на [ПСС \(pss-bg.bg\)](http://pss-bg.bg)

При нужда от помощ позвънете на тел. 112 или на Централния денонощен пост на Планинска спасителна служба при БЧК 1470 (за всички мобилни оператори) и 02 963 2000.

КНИЖНА ЛАВИЦА

„ЗЛАТНИ ПИКЕЛИ – ОСКАРИТЕ В АЛПИНИЗМА“

В началото на декември излезе от печат „Златни пикели – Оскарите в алпинизма 1991-2023“ – преводно и допълнено за България издание на френското издателство „Piolets d'or“ – възвуща ретроспекция на най-красивите, трудни и възплаващи духа на модерния алпинизъм изкачвания в планините на света, от 1991 г. до днес. Ще прочетем спиращи дъха истории за преодоляване на считани за невъзможни ледопади, стени, алпийски ръбове и достигнати върхове в Хималаите, Каракорум, Памир, Алпите, Аляска, Гренландия, Йосемити и Патагония, истории за оцеляване и за надмощване на страха, затаил се в сърцата и на най-смеите.

Те отдават значение на **откривателската страна, минималното използване на помощни средства за достъп, отношение към местната общност, лекия стил на изкачване в алпийски терен, духа на свързката, споделянето и солидарността, като се подчертава красотата на индивидуалния или колективен акт.** „Алпинизмът не е: фиксирани въжета, фиксирани лагери, фиксирани точки, височинни носачи или използване на допълнителен кислород“. (Стив Хаус, 2004 г.)

Над 120 алпинисти на 60 и повече върха. Не енциклопедия на спортни постижения, а тържество на духа и културата

на алпинизма. **368 страници стопроцентов алпинизъм**, и над 420 авторски снимки.

„Алпинизмът е място за бягство, за търсене на свобода. Да надмогнеш ограниченията и това е смисълът“, каза Давид Шамбр на премиерата на книгата в България

„Катеренето в Хималаите изисква много повече от воля, сила или каквото и да е друго качество. Това е един житейски опит, опасен, но със сигурност уникален“. (Яник Грациани, 2014 г.)

Автори: Давид Шамбр и Клод Гардиен
Превод: Момчил Дамянов

Цената на книгата „Златни пикели – Оскарите в алпинизма 1991-2023“ е 89 лева.

БЪЛГАРСКИЯТ ТУРИСТИЧЕСКИ СЪЮЗ
откри
ДАРИТЕЛСКА КАМПАНИЯ
за набиране на финансови средства за ОТПЕЧАТВАНЕ НА ВЕСТНИК „EXO“
чрез Банкова сметка:
BG71 STSA 9300 0012
4857 19 в банка БСК

В САЙТА НА БТС
- www.btsbg.org
можете да намерите информация за: стоте национални туристически обекта, телефони и адреси на туристически дружества и хижки; клубове в състава на БТС и федерации; история, цели, нормативна уредба и управленска структура на БТС и др.

Планинска спасителна служба
www.pss-bg.bg
при нещастен случай,
дежурни телефони
112, 1470
02 963 2000 - Стационарен телефон на централен денонощен пост

Издава: Български туристически съюз
Адрес на редакцията:
1000 София, бул. „Васил Левски“ № 75, ет. 5, ст. 525, ПК 427
ISSN-0205-0943
e-mail: exobts@gmail.com ; www.btsbg.org
Срещайте за изпращане на материалите в 00 3 часа на съответния месец
Ръкописи не се връщат.

РЕДАКТОРИ: Иван Панкев, Петя Иванова - 0882966316
РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ: проф. д-р Николай Овчаров; проф. д-р Витан Влахов; доц. Санджо Бешев - алпинист, историк на българския и световния алпинизъм; доц. Кънчо Долапчиев - НСА; Елисавета Първанова - м. с. по алпинизъм; Константин Койнов - ориентировач, Българска федерация по ориентирване; Алексей Жалов - председател на Български спелеоложки съюз
Графично оформление и предпечат: Иван Панкев

КАК ПОСРЕЩАТ КОЛЕДА ПО СВЕТА

Милиони хора по света посрещат Рождество Христово. Желанието да се възпроизвежда раждането на Спасителя датира приблизително от 2000 години. Според някои изследователи корените на този обичай се губят в най-дълбока древност.

Първите, при това сравнително скромни доказателства за пресъздаването на Рождество Христово, са открити в катакомбата на Присцила в Рим от края на II век. А първият, който се заел да възпроизведе на живо яслата за нуждите на християнството е св. Франциск Асизки през XIII век.

Австрийците си подаряват прасенце – талисман

В Австрия традицията започва от заклетата стара мома, която получила в дар прасенце, украсено с позлатено сърце, след което си намерила съпруг. Така прасенце, изработено от пластмаса, кадифе, калай и бронз, става символ на късмет и с него се украсява коледната елха. Прави се коледен сладкиш, подправен с канела, карамфил и лимонова есенция във формата на прасе. На коледната трапеза се поднася шаран със сос от бира, хляб с джинджифил, понички и мляко с ориз, със скрит в него бадем. Който го намери, получава награда прасенце от бадемово тесто – за късмет.

В Австрия, както у нас, децата намират подаръците под коледната елха, но първо св. Николай им носи захаросани ябълки и ядки в началото на декември, а големите подаръци се дават на Коледа.

В Холандия Синтерклас идва на Никулден

От векове Дядо Коледа идва от Испания и дори кралицата го посреща на пристанището. Добрият старец тръгва да провери дали децата са послушни – разполага с три седмици, за да прецени кой заслужава подарък. В деня на отпътуването му

всички деца излизат на улицата, размахват знаменца, пишат му писма... Приготвят се чифт обувки, пълни със сено и моркови за кончето на Дядо Коледа. Бисквити и бонбони, хвърлени в дворовете, предвещават минаването му. А постоянният му спътник е Черният Пиер, който носи подаръци за лошите деца.

Италианците празнуват и Деня на дървото

В Италия се прави голям козунак, който е предшестван от различни каши и риба (най-често змиорка). Традиционната пуйка се сервира на обяда на 25 декември.

Коледните пазари затварят вратите си с невероятното шествие на 5 януари вечерта, точно преди да си появи магьосницата Бефана, която раздава подаръците в Италия. На непослушните деца се полага само по парченце въглен. Но то е захарно!

Коледа в Испания е семеен празник

След 22 часа на 24 декември всички ресторанти са затворени. Хората се прибират в къщи и чакат рождественската литургия в полунощ. Угощението започва след това: моруна, кестени и пуйка, бадемова супа и гъска. Десертът е бадемов сладкиш с мед. В полунощ за късмет се изяждат 12 зърна грозде.

На 26 декември англичаните организират лов на лисици

Във Великобритания основни ястия са пълнена пуйка и коледен пудинг, в който се пъхва монета от шест пенса. Някои семейства предпочитат пая пред пудинга или маслени сладкиши от бадемово тесто с различни захаросани плодове. В менюто е включена и знаменитата супа от костенурки.

По Коледа се провеждат карнавали и пиеси с маскирани актьори, чиито костюми са направени от дълги, широки ленти.

В Германия младите отиват при старите

Няма значение колко далече живеят. Всички сядат около трапезата, за да хапнат гъска с ябълки и шолен, който се прави поне месец преди това.

В Бразилия има подарък за тайния приятел

Ако искате да видите Дядо Коледа по бански костюм, отидете в Бразилия. Горещините там не позволяват на добрия старец да се облече по-прилично. В началото на декември всеки член от семейството избира „таен приятел“. Роднините се събират на вечеря на 25 декември и след това всеки пише името си на малко листче. Хартийките се разбъркват и всеки взима по една – човекът, чието име е изтеглил, е неговият таен приятел.

Празнуването във Финландия започва със сауната

Не около коледната трапеза, а с престой под топлата пара започва празникът по древна традиция. В страната сауната е толкова популярна, че на население от 5 милиона души се падат 1,5 милиона сауни, в т.ч. частни и дори мобилни. В град Ювяскюла дори беше открита първата сауна-бар в света.

На Балканите се коли прасенце

След 40-дневния пост печеното прасенце е традиционно за коледната трапеза в Гърция и България. В Румъния прасето се коли на Игнажден – в деня на св. Игнатий, когато в северната ни съседка започва празникът. Прасето се покрива с дрехи и одеало, домакинята го кади с тамян, най-възрастният мъж го благославя с кръстен знак, а децата го възсядат като кон. И в Сърбия на масата подобно на България има питка, но в нея слагат златна и сребърна пара.

В Полша Богородица закрила хляба

И там, подобно на българите, на Бъдни вечер под масата се слага слама, за да напомня за яслите, в които се е роил Христос. Иконата на Божиата майка пази трапезата и хляба, а както у нас броят на ястията са специално число. В България са нечетен брой, а в Полша трябва да са свещено число: 7 – колкото са дните в седмицата, 9 – колкото трае бременността или 12 – колкото са Христовите апостоли или месеците в годината.

В Унгария Св. Микулаш носи дарове на послушните деца

Това става на 6 декември, когато той идва на земята, облечен в расо на свещеник, и носи червена митра на главата си. В едната ръка има жезъл, а в другата – торба. Придружава го дяволче в образ на момче, облечено в черно с рога и опашка, което удря с жилава пръчка непослушните деца.

Американският Дядо Коледа си има „баща“ и рождена дата

За разлика от европейските обичаи, които се коренят от древни традиции, през 1822 г. ниййоркчанинът Клемънт Мур – професор по ориенталистика в Колумбийския колеж, пише поемата „Нощта преди Коледа“. Това е първото описание на Дядо Коледа, представен като елф, на шейна, теглена от северни елени – Рудолф, Дешър, Денсър, Виксен и т.н. Американското име на добрия старец е заимствано от Холандия – Синтерклаас. В САЩ звучи Santa Claus.

През 1863 г. илюстраторът Томас Наст създава известният днес образ на Дядо Коледа – облечен в червен костюм, с бала брада и коремче, който е публикуван за първи път в списание Harper's Magazine и става любим на децата. У нас е приет американският стереотип

на Дядо Коледа, който живее на Северния полюс. Джуджетата изработват подаръците, които се носят в Новогодишната нощ с шейна и се пускат през комина, за да ги намерят под елхата.

Защо се украсява елха?

От древни времена се кичи вечнозелено дърво в най-късия ден на годината. В Египет това са били палмови клонки, римляните кичели дърветата в чест на бог Сатурн, а келтите украсявали дъбови клонки заради покровителите на жътвата. Първите писмени сведения за елха на Рождество са от 1521 г. от Елзас в Германия, откъдето традицията се пренесла в Бремен. Там за първи път е украсена елха през 1597 г. от местното занаятчийско дружество. Оттам го правят в Страсбург – 1605 г., като първите украшения са плодове и зеленчуци, курабийки и пуканки, захаросани пръчици и вафлички. В Германия се появяват коледни базари, а век по-късно и гирляндите, които в началото били от сребърни тънки нишки.

В България за първи път се украсява елха през 1879 г., след Освобождението. Инициативата идва по искане на княз Александър Батенберг и се подема от военни клубове, болници, паркове.

Пращането на коледни картички е породено от мързел

Писането на картички не е стара традиция. Техен родоначалник е бизнесменът Хенри Коул в 1843 г. Дотогава хората се поздравявали с писма, но Коул нямал време да пише и му хрумнало да праща кратки поздравии на красиви картички. Помогил приятеля си Джон Хорели да нарисува и отпечата 1000 картички с надпис „Весела Коледа и честита Нова година!“ Идеята се оказала много добра и продължава и до днес.

